

Hanna Gumpler & Mirva Harvala

**LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELULLISEN
HUOLEN HERÄÄMISESTÄ JA SIIHEN PUUTTUMISESTA**

**LASTENTARHANOPETTAJIEN KOKEMUKSIA LASTENSUOJELULLISEN
HUOLEN HERÄÄMISESTÄ JA SIIHEN PUUTTUMISESTA**

Hanna Gumpler & Mirva Harvala
Opinnäytetyö
Syksy 2012
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun
ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Hanna Gumpler ja Mirva Harvala

Opinnäytetyön nimi: Lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta

Työn ohjaajat: Markku Koivisto ja Raija Tammi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Syksy 2012 Sivumäärä: 60 + 13 liitesivua

Opinnäytetyömme tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tavoitteenamme on kuvailla erilaisia tapoja toimia näissä tilanteissa ja madaltaa työntekijöiden kynnystä puuttua huolta herättäviin asioihin. Tämän johdosta alan ammattilaiset voivat saada uusia näkökulmia siihen, miten vaikeissa tilanteissa voidaan toimia.

Opinnäytetyömme tietoperusta muodostuu neljästä aiheesta, joita ovat varhaiskasvatus päiväkodissa, lastensuojelullisen huolen herääminen, varhainen puuttuminen ja huolen puheeksiottaminen. Olemme perehtyneet näihin tutkimuksessamme kirjallisuuden avulla. Teoreettisen osan tarkoituksena on esitellä varhaisen puuttumisen prosessi huolen heräämisestä huolen puheeksiottamiseen.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelimme neljää lastentarhanopettajaa yksilöhaastattelussa keväällä 2012. Analysoimme saamamme aineiston teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä.

Lastensuojelullinen huoli lapsesta ilmenee päiväkodissa usein lapsen ulkoisesta olemuksesta, lapsen käytöksestä tai vanhempien käytöksestä. Lastentarhanopettajat arvioivat oman kokemuksensa pohjalta kuinka vakava tilanne on ja täytyykö tilanteeseen puuttua. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että lastentarhanopettajat puuttuvat pieniinkin asioihin. Keskustelu vanhempien ja työtiimin kanssa on ensimmäinen huoleen puuttumisen tapa. Huolen herätyksessä on tärkeää toimiva keskusteluyhteys niin vanhempien kuin työtovereiden kanssa. Asioita on hyvä pohtia useamman ammattilaisen voimin, jotta varmistetaan huolen olevan aiheellinen.

Tutkimuksessa tuli esille kokemuksia siitä, että huoleen puuttumista voidaan edistää monin keinoin, mutta myös monet asiat vaikeuttavat sitä. Toimiva kasvatuskumppanuus vanhempien kanssa, avoin keskusteluyhteys työtiimin kanssa ja työtä tukevat lisäkoulutukset ovat tärkeitä päiväkotimaailmassa nykypäivänä. Nämä ovat perustaa siihen, että huolen herätyksessä ja huoleen puuttuessa asiat toimivat mahdollisimman selkeästi ja jokaiselle osapuolelle parhaalla mahdollisella tavalla.

Asiasanat: Päivähoito, huoli lapsesta, varhainen puuttuminen, huolen puheeksiottaminen

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Hanna Gumpler and Mirva Harvala

Title of thesis: Kindergarten teachers' Experiences of Concern and Intervention in Daycare Centers with Child Welfare Perspective

Supervisors: Markku Koivisto and Raija Tammi

Term and year when the thesis was submitted: Autumn 2012

Number of pages: 60 + 13 appendix pages

The aim of this thesis was to study kindergarten teachers' experiences in alarming children's welfare incidents. With this thesis we want to inform kindergarten teachers about the signs of concern that other professionals pay attention to when they are studying a child's well-being. We wanted to lower the threshold of concern in taking action in suspicious incidents.

The purpose of this thesis is to search for kindergarten teachers' experiences in cases of concern and how they went about taking action.

This thesis is a qualitative study where information was gathered using the theme interview method. We interviewed four kindergarten teachers in Oulu.

The concern of a child's well-being arises from external signs, a child's behavior and her or his parents' behavior. When concern arises it is important to evaluate the situation properly and get support from co-workers. Concern is something that awakens strong emotions in a kindergarten teacher's work. Teachers take action in children's development, mental issues, hygiene and parents' endurance in multiple different procedures. When taking action it is important to take in count both the children and their parents and usually there is a safe network of people helping families to overcome these situations. Taking action in concerns has had both positive and negative results.

A functional companionship with parents, open discussion with co-workers and education that supports kindergarten teachers' work are all important nowadays. These comprise a good foundation for situations where concern arises and it is time to take action.

Keywords: Kindergarten, concern for a child, early intervention, bringing up the concern

SISÄLLYS

JOHDANTO	6
1 LASTENSUOJELULLINEN HUOLI VARHAISKASVATUKSESSA	8
1.1 Varhaiskasvatus päiväkodissa	8
1.2 Lastensuojelullisen huolen herääminen päiväkodissa.....	10
1.3 Varhainen puuttuminen	13
1.4 Huolen puheeksiottaminen.....	14
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	17
2.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävä	17
2.2 Metodologiset lähtökohdat.....	18
2.3 Tutkimusmenetelmä.....	19
2.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu	20
2.5 Aineiston analyysi	21
2.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	23
3 TUTKIMUSTULOKSET	26
3.1 Lastensuojelullisen huolen herääminen päiväkodissa.....	26
3.2 Lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen päiväkodissa.....	30
4 JOHTOPÄÄTÖKSET	43
5 POHDINTA	51
LIITTEET	61

JOHDANTO

Päivähoito on suuri osa monen lapsen elämää. Noin 63 prosenttia 1-6-vuotiaista lapsista oli vuonna 2010 päivähoidon piirissä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, hakupäivä 9.10.2012.) Varhaiskasvatus ja päivähoitopalvelut ovat yksi keskeisimmistä ympäristöistä lapselle ja perheelle kodin ohella (Sosiaaliportti 2012, lastensuojelun käsikirja, hakupäivä 9.10.2012).

Lasten päivähoito on osa yhteiskunnan lapsiperheille järjestettyä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmää. Päivähoidon yhtenä päätehtävänä on tarjota tukea perheille heidän kasvatustehtävässään sekä tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. (Sosiaaliportti 2012, lastensuojelun käsikirja, hakupäivä 9.10.2012.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan, että lapsen tärkein arvo on ihmisarvo. Lapsen oikeuksien yleissopimuksesta on johdettu varhaiskasvatussuunnitelmaan neljä periaatetta, joita ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen sekä lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.) Lapsen oikeuksien yleissopimuksessa käsitellään lasten hyvinvointia useassakin kohdassa. Esimerkiksi sopimusvaltiot ovat sitoutuneet takaamaan lapselle hänen hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon, ottaen huomioon lapsen huoltajan oikeudet ja velvollisuudet. Tähän pyrkiesään sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin tarpeellisiin lainsäädäntö- ja hallintotoimiin. Sopimusvaltiot takaavat, että lasten huolenpidosta ja suojelusta vastaavat laitokset ja palvelut noudattavat toimivaltaisten viranomaisten antamia määräyksiä, jotka koskevat erityisesti turvallisuutta, terveyttä, henkilökunnan määrää ja soveltuvuutta sekä henkilökunnan riittävää valvontaa (Lapsen oikeuksien julistus, 3 artikla). Päiväkodin henkilökunnan tulee myös varmistaa, että he ovat itse sitoutuneet lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen vahvaan tukemiseen (Määttä & Hoppo 2011, 5).

Tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa tutkittua tietoa lastentarhanopettajien kokemuksista lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tavoitteenamme on, että päiväkodeissa työskentelevät ammattilaiset saavat tietää mihin muut alalla työskentelevät

henkilöt kiinnittävät huomiota lapsen hyvinvointiin liittyvissä tekijöissä. Näin he voivat laajentaa ajattelutapaansa ja toimintaansa päiväkotimaailmassa sekä puuttua herkemmin tilanteessa, jossa lapsen hyvinvointi mahdollisesti vaarantuu. Tarkoituksenamme on tuoda yleiseen tietoisuuteen asioita, joista lastentarhanopettajilla herää huoli sekä tuoda esille lastentarhanopettajien kokemuksia huoleen puuttumisesta. Tutkimuksemme tavoitteena oli myös saada itsellemme lisää tietoa lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Olemme molemmat suuntautumassa varhaiskasvatuksen alueelle töihin, joten tutkimusaihe on meille senkin vuoksi hyvin tärkeä. Olemme pohtineet jo aiemmin, millaisista asioista lastensuojelullinen huoli lapsesta herää lastentarhanopettajilla ja miten osaamme puuttua siihen tulevassa työssämme. Tämän vuoksi opinnäytetyömme aihe on meille hyvin tärkeä ja ajankohtainen.

1 LASTENSUOJELULLINEN HUOLI VARHAISKASVATUKSESSA

1.1 Varhaiskasvatus päiväkodissa

Päiväkoti on paikka, jossa toteutetaan päivähoitoa. Lasten päivähoitolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päiväkotitoimintana. Päivähoito on tarkoitettu pääasiassa lapsille, jotka eivät ole vielä opivellisuusikäisiä. Tavoitteena päivähoitossa on tukea lasten perheitä näiden kasvatustehtävissä ja yhdessä vanhempien kanssa edistää lapsen tasapainoista kehitystä. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973.) Päivähoidon perustehtäviksi määritellään hoidon, kasvatuksen ja opetuksen lisäksi vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö, verkostotyö muiden ammattilaisten kanssa sekä lastensuojelun tukitoimi (Koivunen 2009, 11). Päiväkodissa on töissä muun muassa lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Päiväkodissa täytyy olla yksi koulutettu henkilö töissä seitsemää kokopäivähoitossa olevaa yli 3-vuotiasta lasta kohden ja neljää alle 3-vuotiasta lasta kohden. (Asetus lasten päivähoitosta 239/1973.) Kunnan tehtävänä on huolehtia, että päivähoitoa on saatavilla kunnan asukkaille joko kunnan järjestämänä tai valvomana sellaisessa laajuudessa ja toimintamuodossa, kuin kunnan asukkailla on tarvetta (Laki lasten päivähoitosta 36/1973).

Päiväkodissa toteutetaan varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu, että varhaiskasvatus on lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Päiväkodissa tapahtuva varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeä osa päivähoitoa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä kutsutaan kasvatuskumppanuudeksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 31.) Kasvatuskumppanuudessa vanhemmilla ja henkilöstöllä on tasavertainen vuorovaikutussuhde (Kaskela & Kekkonen 2006, 11). Kasvatuskumppanuus koostuu kuuntelemisen, kunnioittamisen, luottamuksen ja dialogisuuden periaatteista. Kasvatuskumppanuuden tärkeänä tehtävänä on tunnistaa mah-

dollisimman varhaisessa vaiheessa lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarve. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012, hakupäivä 9.10.2012.)

Päivähoidossa tehtävää työtä ohjaa lastensuojelulaki päivähoitolain ohella. Päivähoidon tehtävänä on toimia lastensuojelun tukitoimena (Koivunen 2009, 16). Päiväkodit toteuttavat ennaltaehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelua osana normaalia toimintaansa (Huhtanen 2004, 195). Lastensuojelulaki ohjaa lasten kanssa työskenteleviä ammattilaisia. Lastensuojelulain päätavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, monipuoliseen ja tasapainoiseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Lain mukaan lastensuojeluun kuuluvat lastensuojelu sekä ehkäisevä lastensuojelu, jota esimerkiksi päiväkodit tekevät. Ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on pyrkiä edistämään ja turvaamaan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia. Tarkoituksena on myös pyrkiä tukemaan vanhemmuutta. Sitä toteutetaan erilaisissa kunnan palveluissa, kuten äitiys- ja lastenneuvolassa, opetuksessa, nuorisotyössä ja päivähoidossa, jota opinnäytetyömme käsittelee. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki sekä erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevä lastensuojelu on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa. Lasten parissa toimivalla ammattilaisella on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos hän havaitsee tai saa tietää seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Ilmoituksen tekemisen tarkoituksena on turvata ensisijaisesti lapsen etu ja tavoitteena tukea vanhempia heidän kasvatustyössään sekä tehdä yksilökohtaista ehkäisevää ja korjaavaa lastensuojelutyötä (Eriksson & Arnkil 2005, 33).

Lastensuojelulaissa on määritelty selkeästi, mitä lastensuojelu kokonaisuudessaan on: ”Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.” (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Päiväkodin henkilökunnan tulee jatkuvasti seurata lapsen hyvinvointia (Koivunen 2009, 16). Lapsen hyvinvoinnilla tarkoitetaan sitä, että lapsella on mahdollisimman hyvät kasvun, oppimisen ja kehityksen edellytykset. Hyvinvointiin kuuluu myös se, että lapsen pe-

rustarpeista huolehditaan ja lapsen terveyttä edistetään, lapsi hyväksytään omana itsenään, hän tulee kuulluksi ja nähdyksi, sekä lapsella on turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15-16.)

1.2 Lastensuojelullisen huolen herääminen päiväkodissa

Varhaiskasvatuksen tärkeänä tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvoinnin edistämiseksi lapsen hyvinvointia seurataan jatkuvasti. Jos huoli lapsen hyvinvoinnista herää päivähoitossa, siihen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhain. Hyvinvointiin liittyvät huolen aiheet pyritään tuomaan päiväkodissa esille konkreettisella tavalla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16,33.) Huoli on subjektiivinen kokemus, joka työntekijälle syntyy asiakassuhteessa. Lähtökohtana huolen heräämiseen on lapsen tai perheen jokin pulma. Huoli kohdistuu lapsen, työntekijän ja muiden merkityksellisten henkilöiden suhteeseen ja se koskee aina tulevaisuutta. Huolen taustalla on tiedosta, tunteista ja velvoitteista rakentuva intuitiivinen kuva lapsen tilanteesta sekä omista ja tiedossa olevan verkoston voimavaroista. Huoli ilmaisee sitä, että lapsen asioiden ennakoidaan menevän huonompaan suuntaan ja siksi lapsi tarvitsee apua. (Eriksson & Arnkil 2005, 17-21.)

Huoli herää työntekijöiden tekemien havaintojen pohjalta. Näitä havaintoja tarkastellaan suhteessa aiemmin opittuun, omiin kokemuksiin ja tietoihin, joista syntyy kokonaisvaltainen näkemys tilanteesta. Huolen heräämiseen ja sen voimakkuuteen vaikuttavat työntekijän tunteet ja aikaisemmin opittu tieto. Ammattietiikka vaikuttaa siihen, kokeeko työntekijä, että hänen pitää puuttua lapsen tilanteeseen. (Eriksson & Arnkil 2007, 21.) Huolen kokeminen on kokijalle todellista, mutta se ei kerro välttämättä koko totuutta lapsen ja perheen tilanteesta. Kahden eri työntekijän tekemä havainto ja huolestuminen eivät todennäköisesti ole samanasteisia, koska täsmälleen samanlaisen ja samanasteisen huolen kokeminen on poikkeuksellista. (Arnkil 2004, 220-221.)

Tilanteeseen, jossa työntekijällä on herännyt huoli lapsesta, liittyy myös usein huolta siitä, miten itselle ja omille toimintamahdollisuuksille on käymässä. Työntekijä alkaa usein miettiä sitä, riittävätkö hänen voimavarat ja osaaminen sekä tarvitaanko lisää tukea tai kontrollia. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.) Yksi apuväline työntekijälle huolen herätessä on huolen vyöhykkeistö. Huolen vyöhykkeistö kehitettiin Stakesin Pulma-projektissa. (Eriks-

son & Arnkil 2005, 25.) Vyöhykkeistön avulla pystytään luomaan yhteistyötä tukevaa kieltä ja eri ammattiryhmien ”kielimuurit” saadaan ylitettyä (Eriksson & Arnkil 2005, 25).

Huolen vyöhykkeistössä on neljä vyöhykettä, joita ovat ”ei huolta -vyöhyke”, ”pienen huolen -vyöhyke”, ”huolen harmaa -vyöhyke” ja ”suuren huolen -vyöhyke”. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2009, hakupäivä 2.11.2011.) Nämä neljä vyöhykettä jakautuvat vielä seitsemään huolen asteeseen työntekijän kokeman huolen perusteella (Eriksson & Arnkil 2005, 25). Seuraavaksi kerromme, mitä eri huolen vyöhykkeet tarkoittavat.

Taulukko 1. Työntekijän kokeman lasta/nuorta koskevan huolen vyöhykkeistö. (Stakes, 2012.)

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	1	2	3	4	5	6
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin* lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/nuori vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/nuori välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsen tilanteeseen saatava heti

1 Ei huolta

Tässä tilanteessa työntekijä kokee, että kaikki lapsen asiat ovat hyvin. Lapsen kehitys, kasvu ja oppiminen ovat normaalia ja lapsen kasvuolot ovat hyvät. Tällä vyöhykkeellä koetaan, että asiat sujuvat hyvin eikä tilanteeseen tarvitse puuttua. (Eriksson & Arnkil 2005, 26.)

2-3 Pienen huolen vyöhyke

Tässä tilanteessa työntekijöille on syntynyt pieni huolen aihe. Huoli saattaa olla toistuvaa, mutta työntekijät kokevat, että heillä on vielä itsellään tarpeeksi kykyä auttaa lasta ja perhettä. Tämän alueen asiat koetaan usein suhteellisen helpoiksi ottaa esille, koska työntekijä voi tarjota ongelmiin omaa tukeaan. Tämän vyöhykkeen alueella on hyvät mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen. (Eriksson & Arnkil 2005, 26.)

4-5 Huolen harmaa vyöhyke

Tällä vyöhykkeellä huoli on jo tuntuvaa ja kasvaa koko ajan. Työntekijä on käyttänyt jo omat auttamiskeinonsa tai ne ovat vähissä. Usein tällä alueella olevaa huolta on ollut jo pitkään. Työntekijän huoli kasvaa jatkuvasti, ja hän kaipaa lisää voimavaroja sekä kontrollia, mutta samalla hän epäilee, onko tilanne oikeasti tarpeeksi huono vai liioitteleeko hän vain. Työntekijä joutuu miettimään asemaansa kahden velvollisuuden välissä; häntä ohjaavat vaitiolovelvollisuus ja lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus. (Eriksson & Arnkil 2005, 26.)

6-7 Suuren huolen vyöhyke

Tällä vyöhykkeellä työntekijä arvioi lapsen olevan vaarassa. Huolta on paljon ja se on jatkuvaa. Työntekijällä ei ole enää mitään keinoja auttaa lasta ja perhettä. Tällä vyöhykkeellä työntekijällä ei ole enää mahdollisuutta miettiä asiaa, vaan hänen täytyy toimia. Suuren huolen vyöhykkeellä työntekijällä on tiedossa, että lapselle käy todella huonosti, ellei tilanteeseen saada nopeasti muutosta. Tilanne pakottaa työntekijän toimimaan, ja on sinänsä helpompi työntekijälle kuin huolen harmaalla vyöhykkeellä oleva huoli. (Eriksson & Arnkil 2005, 26.)

Huolen vyöhykkeistön avulla lastentarhanopettaja voi jäsentää lapsen ja hänen perheensä tilanteesta kokemaansa huolen astetta. Lastentarhanopettaja voi pohtia sen avulla myös auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta. Lisävoimavaroja ovat esimerkiksi perheen läheiset. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2009, hakupäivä 2.11.2011.)

1.3 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin yritetään löytää ratkaisuja mahdollisimman aikaisessa vaiheessa (Huhtanen 2007, 28-31). Asioihin tullaan heti, kun huoli lapsesta herää. Huolenaiheet voivat liittyä lapsen hyvinvointiin, kehitykseen, elämäntilanteeseen tai oloihin (Huhtanen 2004, 188.) Päiväkodissa näitä asioita voi seurata päivittäin, koska päiväkodin toiminnassa kaikki osa-alueet voivat olla havaittavissa samaan aikaan (Koivunen 2009, 12). Luonteeltaan toiminta on ennaltaehkäisevää eli preventiivistä. Varhainen puuttuminen työtapanaan on apuna ohjaamassa ammattilaisia tunnistamaan omaan huoleensa huolen vyöhykkeistön avulla. Tämä helpottaa huolen puheeksiottamista vanhempien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Heinämäki 2005, 14.)

Varhainen puuttuminen on laaja prosessi. Se ei kuitenkaan etene aina samalla kaavalla, vaan prosessin kulku vaihtelee tilanteen mukaan. Varhaisen puuttumisen prosessi käynnistyy, kun työntekijä huomaa joitakin merkkejä lapsessa, joka herättävät hänessä huolta. Prosessin tavoitteena on ehkäistä ongelmien syntymistä tai estää jo ilmenneiden ongelmien kasvamista sekä löytää ongelmiin ratkaisuja. (Huhtanen 2007, 28-33.)

Varhaisen puuttumisen prosessissa on kolme erilaista tasoa. Nämä ovat primaaripreventio, sekundaarinen preventio ja tertiäärinen preventio. Primaaripreventiolla pyritään vähentämään ja ehkäisemään ongelmien syntymistä. Tämä taso kohdistuu normaaliväestöön. Primaaripreventiota ovat esimerkiksi lasten neuvolakäynnit, oppivelvollisuus, subjektiivinen päivähoido-oikeus ja esiopetus kaikille kuusivuotiaille. Sekundaarisella preventiolla pyritään vähentämään jo ilmenneiden ongelmien vaikutusta. Esimerkiksi päiväkotitekee tällaista työtä kasvattamalla lasta arjen sääntöihin ja rutiineihin. Tertiäärinen preventio on kuntouttavaa toimintaa, ja sen tavoitteena on vähentää häiriöiden aiheuttamaa toimintakyvyttömyyttä. Tällaista toimintaa on esimerkiksi koulun erityisluokilla. (Huhtanen 2007, 31-32.)

Varhaisessa puuttumisessa tarvitaan toimivaa moniammatillista yhteistyötä. Varhaisen puuttumisen keskeisin piirre onkin moniammatillinen yhteistyö. (Huhtanen 2004, 189-199.) Varhainen puuttuminen ei koske ainoastaan lasta, vaan ongelma koskee myös perhettä ja lapsen kasvuympäristöä. Ongelmat ovat usein monien eri asioiden yhteisvaikutuksen

lopputulos. Tämän vuoksi on hyvä, että eri alojen ammattilaiset paneutuvat perheen tilanteeseen. (Huhtanen 2007, 29-30.) Hyvässä moniammatillisessa yhteistyössä on monenlaisia osaamista. Työntekijät tuovat omat näkemyksensä ja ammatillisen tietonsa asioihin ja tapahtumiin. Myös perheen näkemys ja kokemus on otettava huomioon tilanteessa. Näin saadaan mahdollisimman laaja kuva tilanteesta ja saadaan perheelle ja lapselle oikeanlaista apua ja tukea tilanteeseen. (Isoherranen & Rekola & Nurminen 2008, 16-17)

Varhaista puuttumista ohjaamaan on olemassa muun muassa Varpu eli Varhaisen puuttumisen valtakunnallinen hanke, joka toteutui vuosina 2001–2004. Hanketta ohjasi Sosiaali- ja terveysministeriö ja siinä olivat mukana keskeiset hallinnonalat sekä lastensuojelun, päihde- ja mielenterveysalan järjestöt. Toimijat yhdistyivät hankkeen aikana Varpu-verkostoksi. Tavoitteena hankkeessa oli toimia mahdollisimman varhain, mahdollisimman avoimesti sekä mahdollisimman hyvässä yhteistyössä. Tärkeää on toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on vielä runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuottoa omasta toiminnasta, jotta voidaan tukea toisia. (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2006, hakupäivä 27.03.2012.) Tämän hankkeen avulla saimme lisää tietoa varhaisesta puuttumisesta omaa opinnäytetyötämme varten.

1.4 Huolen puheeksiottaminen

Huolen puheeksiottaminen voi usein tuntua vaikealta. Päiväkodissa työntekijä voi asian vaikeuden takia arastella asian esilleottamista ja siirtää puheeksiottamista aina myöhemmäksi, samalla toivoen, että joku muu ottaa asian puheeksi, tai että huoli katoaisi. Pelko vanhempien reaktiosta ja epävarmuus keskustella vaikeista asioista voi olla syynä siihen, että päiväkodin työntekijä ei ota huolta puheeksi. Huolen puheeksiottaminen on kuitenkin aina perusteltua silloin, kun huoli muodostuu osaksi työskentelysuhdetta. (Eriksson & Arnkil 2005, 7-8.)

Huolen puheeksiottaminen on kunnioittavaa varhaista puuttumista (Eriksson & Arnkil 2005, 7). Puheeksiotto on aina dialogista. Lähtökohtana dialogissa on oman huolen puheeksiottaminen ja sen kautta pyrkimys avata yhdessä ajattelemisen prosessi. Onnistunut puheeksiotto saa ongelmallisen tilanteen kulkemaan myönteisempään suuntaan. Työntekijän on tärkeä seurata asioiden edistymistä ja palata tietyn ajan päästä arvioimaan tapahtu-

nutta. On tärkeää, että seurantatapaamisessa kuullaan niin lapsia, huoltajia kuin työntekijöitäkin. (Eriksson & Arnkil 2005, 37-39.)

Huolen herätessä voidaan käyttää huolen puheeksiottamisen menetelmää. Sen tavoitteena on ottaa huoli käsittelyyn lapsen huoltajien kanssa kunnioittavasti ja samalla tukea tarjoten. (Eriksson & Arnkil 2005, 12.) Haasteellista huolen puheeksiottamisessa on se, että työntekijän täytyy yrittää toimia tavalla, joka ylläpitää ja vahvistaa vanhempien luottamusta henkilöstön taitoon ja kykyyn olla auttamassa lasta ja perhettä (Kaskela & Kekkonen 2006, 57). Huolen puheeksiottaminen on huoltajien kanssa keskustelemista, jossa voidaan käyttää apuna huolen puheeksioton ennakointilomaketta (Eriksson & Arnkil 2005, 12). Lomake auttaa työntekijää valmistautumaan tulevaan keskusteluun. Lomakkeen tarkoituksena on myös auttaa työntekijää harjoittelemaan käytännössä ennakointimenetelmän ajattelu- ja toimintatapaa. Kun työntekijä on omaksunut toimintatavan, hän ei enää välttämättä tarvitse lomaketta apuna. Lomake on myös hyvä apu asioiden kirjaamisessa, jonka avulla työntekijä voi pohdiskella ja kehittää omia toimintatapojaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 8.)

Huolen puheeksiottamisen ennakointilomake koostuu kolmesta osa-alueesta. Ensimmäisessä osassa (A) on kysymyksiä, joita työntekijä voi pohtia silloin, kun hän kokee puheeksiottamisen tarpeelliseksi. Työntekijä haluaa tietää tilanteesta lisää. Kysymysten tarkoituksena on selkeyttää työntekijälle huolen aiheita. Kysymysten tukena voi käyttää apuna myös huolen vyöhykkeistöä. Toisessa osassa (B) on kysymyksiä, joiden tarkoituksena on auttaa työntekijää, kun hän on valmistautumassa tapaamaan vanhempia. Kysymyksiä on hyvä pohtia juuri vähän ennen tapaamista. Kysymyksissä pohditaan esimerkiksi sitä, miten vanhemmat kokevat työntekijän, miten vanhemmat mahdollisesti reagoivat tilanteessa ja miten työntekijä itse mahdollisesti käyttäytyy. Kolmannessa osassa (C) olevia kysymyksiä on tarkoitus pohtia pian tapaamisen jälkeen. Tarkoituksena on pohtia, onnistuiko puheeksiotto hyvin ja miltä lapsen tilanne näyttää puheeksioton jälkeen. (Eriksson & Arnkil 2005, 12-17)

Aikaisemmin aiheita on tutkittu opinnäytetyössä ”Varhainen puuttuminen päiväkodissa – työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä” jonka on kirjoittanut Ida Kortelainen. Tässä tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää, kuinka työntekijät päiväkodissa voivat huomata yksittäisen lapsen lastensuojelun tarpeen ja millaisia kokemuksia työntekijöillä on huolen heräämisestä, huolen puheeksiottamisesta ja moniammatillisesta yhteistyöstä. Tut-

kimuksen tutkimustulos osoitti, että huolen heräämiseen ja lapsen ongelmiin puuttuminen voi olla erittäin haastavaa. Yhteistyötä moniammatillisten tiimien ja vanhempien kanssa täytyisi kehittää jatkossa. Tämä opinnäytetyö käsittelee samoja aiheita kuin meidän opinnäytetyömme, jonka vuoksi sitä on hyvin mielenkiintoista lukea. Voimme saada siitä uusia ideoita sekä näkökulmia omaan tutkimukseemme.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimuksen tarkoitus, tavoite ja tutkimustehtävä

Tutkimustamme ohjaa kiinnostus siitä, millaisista asioista ja millaisissa tilanteissa huoli herää, sekä siitä, millaisin keinoin huoleen puututaan. Tutkimuksemme tarkoituksena on kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tutkimuksemme käytämme kuvailevaa tutkimusotetta. Kuvailemme saamamme aineiston perusteella lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja siitä, miten he huoleen puuttuvat. Tuomme esille toimintatapoja huolen herätessä ja kuvailimme, mitkä asiat ovat vaikeita ja mitkä helppoja huoleen puuttumisessa.

Oppimistavoitteenamme oli se, että opimme mistä asioista lastensuojelullinen huoli päiväkodissa voi lastentarhanopettajilla herätä ja millä keinoilla siihen puututaan päiväkodissa. Tavoitteenamme oli saada sellaista tietoa tutkimuksesta, jota voimme hyödyntää tulevassa työssämme päiväkodissa. Meillä ei ole paljoa kokemusta työstä päiväkodista, joten huolen heräämiseen ja siihen puuttumiseen liittyvät asiat ovat meille vielä uusia. Tutkimuksemme syventää tietojamme lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siitä miten huolen herätessä tulee toimia. Tavoitteenamme oli oppia laadullisen tutkimuksen periaatteet ja työmenetelmät opinnäytetyön tekemisen aikana.

Sosionomin (AMK) kompetensseihin (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 24.10.2012) sisältyy muun muassa sosiaalialan eettinen osaaminen. Toimimme opinnäytetyötä tehdessämme sosiaalialan arvojen ja ammattieettisten periaatteiden mukaisesti. Tavoitteena on, että palvelujärjestelmäosaamisemme kehittyy, kun tutustumme päiväkotiin osana lastensuojelun palvelujärjestelmää. Tavoitteenamme on kehittää asiakastyöosaamistamme. Kohtaamme haastattelutilanteessa lastentarhanopettajia, joilta saamme arvokasta tietoa asiakastyöstä. Tutkiva, refleктоiva ja kehittyvä työote on osa sosionomin (AMK) kompetensseja. Tavoitteenamme on, että refleктоimme koko opinnäytetyöprosessin ajan tutkimustamme, pyrimme kehittämään sitä jatkuvasti sekä toimimme tutkivalla työotteella. (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 24.10.2012.)

Tutkimustehtävämme on:

Millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta oululaisissa päiväkodeissa?

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tutkittua tietoa lastentarhanopettajien kokemuksista lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tavoitteenamme on, että lastentarhanopettajat saavat raporttimme luettuaan tietää, mihin muut alalla työskentelevät ammattilaiset kiinnittävät huomiota lapsen hyvinvointiin liittyvissä asioissa, millaiset asiat herättävät huolta ja millaisin keinoin huoleen puututaan. Näin he voivat laajentaa ajattelu-
tapaansa ja toimintaansa päiväkotimaailmassa, saada uusia ideoita ja taitoja puuttua herkemmin tilanteessa, jossa lapsen hyvinvointi mahdollisesti vaarantuu. Kun huoli lapsen hyvinvoinnista on herännyt, voi asiaan puuttuminen olla vaikeaa.

2.2 Metodologiset lähtökohdat

Tutkimuksessamme on fenomenologis-hermeneuttinen näkökulma. Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen periaatteena on muun muassa se, että yksilön kokemus on ainutkertainen. Tutkimuksessa tartutaan ihmisen omaan kokemukseen. Fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa on pohjalla inhimillinen kokemus, elämismaailma sekä eletty kokemus. Tutkimuksessa on yleistä, että tuloksista kirjoitetaan kuvailevalla tavalla. Aineistoa tuotetaan eletystä kokemuksesta ja eletystä elämästä kirjoittamalla ja haastatteleamalla. (Tutkija 2012, hakupäivä 10.10.2012.) Tutkimuksessamme kuvaillaan lastentarhanopettajien ainutkertaisia kokemuksia huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Kirjoitamme tulokset kuvailevalla tavalla. Tutkimme lastentarhanopettajien ainutkertaisia kokemuksia, mikä on fenomenologis-hermeneuttisen näkökulman yksi periaate. Lastentarhanopettajan kokemus on hänen oma eletty kokemuksena, jota pyrimme kuvailemaan tutkimuksessamme.

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkitaan ja kuvataan jokapäiväistä elämää. Kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija ymmärtää omasta arvolähtökohdastaan tutkimiaan ilmiötä, sillä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei tarvitse sanoutua irti omista arvoista. Kvalitatiivi-

sen tutkimuksen tarkoituksena on löytää ja paljastaa tosiasioita eikä todentaa jo olemassa olevia asioita. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Valitsimme kvalitatiivisen tutkimustyyppin tutkimukseemme, sillä tutkimme ihmisten kokemuksia. Pyrimme tutkimaan haastattelun avulla mahdollisimman kokonaisvaltaisesti haastateltavien kokemuksia ja ajatuksia. Tutkimuksessamme kuvailemme lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Kvalitatiivinen tutkimus käsittelee jokapäiväistä elämää ja ihmisiä. Ihmiset ja heidän intentionsa, pyrkimyksensä, motiivinsa, päämääränsä, mielikuvansa sekä asenteensa vaikuttavat tutkimustuloksiin. (Metsämuuronen 2003, 4.) Päivähoidon yhtenä tavoitteena on turvata lapselle suotuisat kasvu- ja kehitysympäristöt (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 15). Huoli lapsesta herää helposti päiväkodissa, koska lapsi viettää siellä paljon aikaa. Tutkimuksessamme kuvaillaan päiväkodin jokapäiväistä elämää, johon kuuluvat siellä työskentelevät ammattilaiset, lapset ja heidän vanhempansa. Lastentarhanopettajien oma käsitys asioista vaikuttaa lastensuojelullisen huolen heräämiseen ja siihen miten ja kuinka nopeasti huoleen puututaan.

Tutkimustyyppimme on tapaustutkimus. Tapaustutkimuksen tutkimuskohteena on yleensä tietty tapaus, tilanne, tapahtuma tai joukko tapauksia, joiden tarkastelussa kiinnostuksen kohteena on yleensä prosessi. Tapaustutkimuksessa tavoitteena on tutkimuskohteen systemaattinen, tarkka ja totuudenmukainen kuvailu. Tärkeintä on, että tapaus muodostaa jonkinlaisen kokonaisuuden. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 130-131.) Tutkimuksessamme tapauksena on huolen herääminen ja siihen puuttuminen lastentarhanopettajan kokemana. Tutkimustyyppiksi valitsimme tapaustutkimuksen, koska se auttaa meitä ymmärtämään kohdettamme syvällisesti ja saamaan sen myötä paremmin tietoa haastateltavilta.

2.3 Tutkimusmenetelmä

Valitsimme tutkimusmenetelmäksemme haastattelun. Haastattelussa etuna on se, että muihin tiedonkeruumuotoihin verrattuna siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen mukaan (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 205). Käytämme tutkimuksessamme haastattelumuotona teemahaastattelua. Teemahaastattelu on haastattelumuoto lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välillä. Lomakehaastattelussa tutkijalla on valmiit kysymykset suunniteltuna, kun taas avoimessa haastattelussa ei ole ennalta suunniteltuja kysy-

myksiä vaan laajempia kokonaisuuksia. Teemahaastattelussa on etukäteen suunniteltuna teemat, joita haastattelussa käytetään tilanteeseen sopivassa järjestyksessä. Teemahaastattelu sopii tutkimusmuodoksi tutkimukseemme, sillä teemahaastatteluissa halutaan antaa haastateltaville vastaamisen vapaus ja näin saada mahdollisimman laajaa pohtivaa puhetta. Teemoja voi tilannekohtaisesti käydä läpi eri järjestyksessä ja eri laajuuksissa, tilanteesta ja haastateltavasta riippuen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu ja se sopii tutkimukseemme, koska tarkoituksenamme on selvittää lastentarhanopettajien kokemuksia mahdollisimman laajasti ja tarkasti. Teemahaastattelu sopii intiimien ja arkojen asioiden käsittelyyn ja kun halutaan selvittää heikosti tiedostettuja asioita. (Metsämuuronen 2003, 189.) Teemahaastatteluja varten olemme etukäteen miettineet teemat. Laadimme kolme eri teemaa teemahaastatteluumme, joiden alla on tarkentavia alateemoja, jotta saisimme varmasti sellaista tietoa, jota tarvitsemme tutkimukseemme. Tutkimuksemme teemahaastattelurunko (liite 1) muodostui tutkimuksemme teoreettisen tietoperustan pohjalta. Teemoja haastattelussamme on kolme, joista ensimmäinen on lastensuojelullinen huoli lapsesta. Toisena teemana meillä on varhainen puuttuminen ja kolmantena teemana on huolen puheeksiottaminen.

2.4 Tutkimuksen kohderyhmä ja aineiston keruu

Opinnäytetyömme käsittelee lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tämän vuoksi haastattelimme tutkimukseemme lastentarhanopettajia. Haastattelimme heitä siksi, koska ajattelimme heidän koulutuksensa antavan hyvät valmiudet tarkkailla lastensuojelullisesta näkökulmasta lasten hyvinvointia. Lastentarhanopettajina heillä on myös velvollisuus puuttua tällaisiin tilanteisiin (Lastensuojelulaki 417/2007). Mielestämme lastentarhanopettajilla on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta ja kehityksestä. Valmistumme ammattikorkeakoulusta sosionomeiksi ja saamme myös lastentarhanopettajan kelpoisuuden, joten päätimme tutkia oman alamme asiantuntijoiden kokemuksia.

Haastattelimme lastentarhanopettajia, joilla on työkokemusta vähintään viiden vuoden ajalta. Tähän päädyimme siksi, koska haastattelimme lastentarhanopettajia heidän kokemuksestaan. Vasta vähän aikaan työssä olleille ei välttämättä ole kertynyt kokemuksia asiasta kovinkaan paljoa. Otantamme on näin ollen ei-satunnaista, sillä valitsemme henkilöt hei-

dän oleellisuutensa perusteella. (Metsämuuronen 2003, 31.) Otanta on harkinnanvaraista otantaa. Harkinnanvaraisessa otannassa tutkija valitsee haastateltavat subjektiivisesti, sillä tarkoituksena on saada mahdollisimman edustava otos (Likitalo & Rissanen 1998, 38-40). Emme kuitenkaan tutkimuksessamme vertaile henkilöitä keskenään heidän koulutuksensa, työkokemuksensa tai muun taustansa perusteella.

Haastattelimme neljää lastentarhanopettajaa niin kunnalliselta kuin yksityiseltä puolelta eri puolilta Oulua. Valitsimme päiväkodit satunnaisesti eri puolilta Oulua. Otimme ensimmäisenä sähköpostilla yhteyttä päiväkotien johtajiin. Tämän jälkeen päiväkodista valikoitui tutkimukseemme halukas ja kuvaukseen sopiva lastentarhanopettaja haastateltavaksi, yksi lastentarhanopettaja aina yhdestä päiväkodista. Lastentarhanopettajat joita haastattelimme, olivat valmistuneet lastentarhanopettajiksi yliopistosta tai lastentarhanopettajaopistosta.

Haastattelimme yhtä lastentarhanopettajaa kerrallaan rauhallisessa tilassa, jotta haastateltava tuntisi haastattelutilanteen avoimeksi ja haastateltava voisi kertoa ajatuksistaan luottamuksellisesti. Haastateltavat saivat itse valita paikan, jossa haastattelu toteutettiin. Kaikki haastattelut tehtiin päiväkodeissa, joissa haastateltavat työskentelivät. Varasimme aikaa yhdelle haastattelulle tunnin, jotta ehdimme käsitellä teemoja tarpeeksi syvällisesti. Haastatteluihin meni aikaa neljästäkymmenestä minuutista reiluun tuntiin. Haastattelutilanteessa toinen meistä nauhoitti haastattelun ja toinen oli päävastuussa kysymyksien esittämisestä. Nauhoitimme haastattelut nauhurille.

2.5 Aineiston analyysi

Haastattelujen jälkeen purimme aineiston kirjoittamalla sen tekstiksi, eli litteroimme aineiston. Litteroimme haastattelut aina mahdollisimman pian haastattelun jälkeen. Litteroinnissa on tärkeää, että kaikki haastattelussa ilmi tulleet asiat kirjataan ylös sanatarkasti (Vilkkä 2005, 115). Haastatteluista kertyi yhteensä noin 54 sivua litteroitua tekstiä. Litteroinnin jälkeen tuhosimme kaikki haastattelut, jotta haastateltavat pysyvät anonyymeina. Tuhosimme myös litteroinnit, kun saimme tutkimustulokset kirjoitettua.

Tutkimuksemme pohjalla on teorian tieto, jonka avulla perustelemme tutkimustamme ja siinä tehtyjä valintoja. Tutkimuksemme lopullinen tulos perustuu lastentarhanopettajien kokemuksiin. Liitämme lastentarhanopettajien esille nousseet kokemukset teorian tietoon, jon-

ka avulla saamme tutkimuksemme tulokset. Litteroituamme aineiston, aloimme analysoida aineistoamme sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan kerätyn aineiston tiivistämistä niin, että saatuja tuloksia voidaan kuvailla lyhyesti ja yleistävästi tai tutkittavan ilmiön suhteet saadaan esille selkeästi (Latvala & Vanhanen-Nuuttinen 2001, 23).

Sisällönanalyysin eri tyypeistä valitsimme tutkimukseemme teoriaohjaavan sisällönanalyysin, koska tutkimuksemme pohjautuu teoriaan. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on tyypillistä, että aineistoa analysoidaan teoreettisia kytkentöjä käyttäen, mutta analyysiyksiköt valitaan aineiston pohjalta. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä on otettava huomioon aikaisempi tieto, mutta aikaisemman tiedon merkitys ei vastaa teoriaa, vaan se voi avata uusia ajatuksia. (Latvala & Vanhanen-Nuuttinen 2001, 23).

Analyysiyksiköksemme valikoitui luonnollinen yksikkö (Janhonen & Nikkonen 2001, 25). Tutkimustuloksissa oli informatiivisia ja laajoja lausekokonaisuuksia, joita ei voinut karsia pienemmäksi osiksi ilman että sisältö muuttuisi, joten päädyimme ottamaan ajatuskokonaisuuksia ja yksittäisiä lauseita, eli analysoimaan kokonaisuudessaan tuloksia aiheittain.

Litteroinnin jälkeen luimme aineistoa moneen kertaan, jotta aineisto tulisi meille tutuksi ja huomaisimme kaikki oleelliset asiat aineistosta. Tämän jälkeen aloimme pelkistää aineistoa tekstinkäsittelyohjelmalla. Pelkistäminen tapahtui tutkimusongelmaa pohjana käyttäen. Otimme mukaan ajatuskokonaisuuksia, jotka liittyivät teemahaastattelumme teemoihin sekä viitekehukseemme. Aineistossa ei ollut paljoa epäoleellisia asioita, joten aineisto ei pienentynyt kovinkaan paljoa pelkistämällä. Kun olimme pelkistäneet aineiston, aloimme ryhmitellä aineistoa. Ryhmittelyn teimme tietokoneella, mutta suurimmalta osalta paperiversiona. Leikkasimme lausekokonaisuuksia ja liitimme niitä konkreettisesti eri pinoihin.

Ryhmittely vei meiltä kauan, kun ryhmittelimme aineistoamme usein eri tavoin, kunnes löysimme tutkimukseemme sopivimman luokittelutavan. Ryhmittely tapahtui etsien ilmauksien eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Alkuperäisistä ilmauksista muodostui lopulta sisältöjensä mukaan alaluokkia, yläluokkia sekä pääluokkia. Jaoin aineiston kahteen eri aiheeseen, jotka olivat huoli lapsesta ja huoleen puuttuminen. Pääluokiksi muodostui huoli lapsesta kohtaan huolen herääminen, työmenetelmät ja miten huoli koetaan. Huoleen puuttumiseen pääluokiksi muodostui huoli, miten huoli koetaan, perheen kohtaaminen ja ver-

kosto. Yläluokkia huoli lapsesta kohtaan muodostui seitsemän ja huolen heräämiseen kuu-
sitoista. Muodostimme kaksi erillistä taulukkoa, jotka löytyvät liitteenä opinnäytetyön lo-
pusta (Liite 2).

2.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuuden arviointi on suuressa osassa tieteellistä tutkimusta, sillä tutkimukselle on
asetettu tiettyjä arvoja sekä normeja, joihin tulisi aina pyrkiä. Yleensä tutkimuksen luotet-
tavuutta arvioitaessa keskeisiä käsitteitä ovat reliabiliteetti ja validiteetti. (Tuomi & Sara-
järvi 2009, 134-136.)

Reliabiliteetilla tarkoitetaan saatujen tulosten toistettavuutta. Jos tutkimuksen voi toistaa
samalla tavalla ja saadut tulokset ovat samanlaisia kuin ensimmäisen tutkimuksen, tutki-
mus on reliaabeli. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2012, hakupäivä 25.10.2012.) Tutki-
muksessamme tutkitaan lastentarhanopettajien kokemuksia, joten toistamalla tutkimuksen
voidaan saada samankaltaisia vastauksia, mutta tutkimus ei ole reliaabeli. Jokaisen haasta-
teltavan kokemukset ovat heidän omiaan, joten täysin samanlaisia vastauksia ei voida saa-
da toistamalla tutkimusta.

Validiteetti voidaan jakaa ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin, jotka otamme huomioon tut-
kimuksessamme. Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, onko tutkimus yleistettävissä, ja jos
on, mihin ryhmiin. Tutkimuksen sisäinen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen omaa luotetta-
vuutta. Hyvällä asetelmalla, oikeanlaisella käsitteiden muodostuksella ja teorian johtami-
sella sekä otannalla voidaan parantaa tutkimuksen validiteettia. (Metsämuuronen 2003,
35.)

Uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus ovat luotettavuuden pääkriteerit
laadullisessa tutkimuksessa. Uskottavuutta tutkimukseen tuo se, että tutkijan tekemä käsit-
teellistäminen ja tulkinta vastaavat tutkittavien käsityksiä. Siirrettävyyttä voidaan pohtia
sen kautta, voidaanko tulosta siirtää tutkimuskontekstin ulkopuoliseen kontekstiin. Siirret-
tävyysmahdollisuus riippuu siitä kuinka samankaltaisia tutkittu ympäristö ja sovel-
lusympäristö ovat. Varmuutta tutkimukseemme tuo lisää se, että otamme mahdollisuuksien
mukaan huomioon tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat asiat.

Tieteellisen tutkimuksen tulee olla myös vahvistettavissa (Tuomi & Sarajarvi 2009, 138-139). Tutkimuksen tuloksen on oltava mahdollista tuottaa uudelleen jonkin muun tutkijan toimesta. (Metsämuuronen 2003, 3.) Olemme liittäneet opinnäytetyöhömmme analyysitaulukon ja teemahaastattelurungon, joka helpottaa tutkijaa, joka haluaa tehdä samanlaisen tutkimuksen uudelleen. Näin olleen tutkimuksemme on vahvistettavissa.

Tutkimuksemme luotettavuuteen vaikuttaa se, kuinka olemme asetelleet teemat. Teemojen on oltava hyvin suunniteltuja ja selkeitä, jotta haastateltava ymmärtää mitä kysymme, ja jotta haastateltava pysyy oikeassa aiheessa. Jos haastateltava ymmärtäisi teemamme väärin ja vastaisi täysin valitsemistamme teemoista poiketen, tutkimustulos ei olisi luotettava. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että haastattelutilanne on järjestetty oikein. Sitoudumme kirjallisesti pitämään salassa haastattelussa saamamme tiedot ja haastateltavien henkilöllisyydet. Tämä lisää molemmille osapuolille luottavaisuutta, turvallisuutta ja avoimuutta haastattelutilannetta kohtaan.

Tutkimustyön taustalla ovat tutkimuseettiset periaatteet sekä ammattieettiset periaatteet. Tutkimusetiikkaan kuuluvat seuraavat periaatteet: älyllisen kiinnostuksen vaatimus, rehellisyyden vaatimus, tunnollisuuden vaatimus, vaaran eliminoiminen, ihmisarvon kunnioittaminen, sosiaalisen vastuun vaatimus, ammatinharjoituksen edistäminen ja kollegiaalinen arvostus. (Pietarinen 1999, 6-12) Meidän täytyy toimia opinnäytetyötä tehdessämme näitä tutkimuseettisiä periaatteita huomioiden, jotta opinnäytetyö toteutuu eettisesti oikein. Sosiaalialan työntekijöinä meitä ohjaavat myös Talentian määrittelemät Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Näihin kuuluvat muun muassa itsemääräämisoikeus, oikeus yksityisyyteen, asiakassuhteen luottamuksellisuus ja ammatillinen sitoutuminen. (Talentia 2005, hakupäivä 25.10.2012.) Keskeisiä periaatteita täytyi ottaa huomioon niin haastattelutilanteessa kuin aineiston käsittelyssä. Erityisesti meidän tutkimuksessamme korostuu salassapitovelvollisuus, jonka vuoksi emme paljasta haastateltavien henkilöllisyyksiä. Kerroimme haastateltaville, että heillä on mahdollisuus kieltäytyä tutkimuksesta missä vaiheessa tahansa, joten korostimme heidän itsemääräämisoikeuttaan.

Tutkimuksen tekemiseen liittyvät aina tietynlaiset tutkimuseettiset kysymykset, joita tutkijan täytyy henkilökohtaisesti käydä läpi. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on säätänyt ohjeet, joiden lähtökohtana on se, että eettisesti hyvä tutkimus edellyttää hyvän tieteellisen käytännön noudattamista. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu muun muassa se, että

tutkija on rehellinen, huolellinen sekä tarkka tutkimustyössä ja tulosten tallentamisessa. Hän soveltaa tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta, tutkimus ja arviointimenetelmiä. Tutkija ottaa huomioon aikaisempien tutkijoiden työt ja tulokset. (Kuula 2006, 34-36.) Olemme tuloksia kirjatessa olleet rehellisiä. Kirjoitimme kaikki asiat niin kuin ne meille kerrottiin. Luotettavuutta ovat lisäämässä suorat lainaukset, joten lukija voi niiden avulla tarkistaa, miten asia oli alkuperäisesti sanottu. Nauhoitimme aineistot ja litteroimme aineiston sanatarkasti, jotta mikään asia ei jäisi meiltä huomaamatta.

Tutkimus suunnitellaan, toteutetaan ja raportoidaan yksityiskohtaisesti. Tutkimusryhmän jokaisen jäsenen asema, työn osuus, oikeudet sekä vastuut ja velvoitteet täytyy olla selkeästi määriteltynä. Ennen tutkimuksen alkamista on myös kirjallisesti sovittava tutkijoiden ja koehenkilöiden kesken tutkimusaineistojen- ja tulosten omistajuudesta sekä säilyttämisestä. (Kuula 2006, 34-36) Myös esimerkiksi tutkimuksen suunnittelu, toteuttaminen sekä raportointi tieteelliselle yhteisölle on tehtävä asetettujen vaatimusten mukaisesti, jotta toimitaan eettisten periaatteiden mukaisesti. (Hämeen ammattikorkeakoulu, hakupäivä 31.1.2012) Opinnäytetyötämme tehdessä pidämme mielessä koko ajan hyvän tieteellisen käytännön. Saimme tutkimusluvan opinnäytetyötämme ohjaavilta opettajilta sekä Oulun kaupungilta, jolloin sovimme, että Oulun kaupunki saa käyttöönsä yhden kappaleen valmiista opinnäytetyöstämme. (Liite 3.)

3 TUTKIMUSTULOKSET

3.1 Lastensuojelullisen huolen herääminen päiväkodissa

Jaoin tutkimustuloksemme kahteen eri osaan, jotka ovat huolen herääminen ja huoleen puuttuminen. Huolen heräämisestä koostui kolme kokonaisuutta, joita ovat huolen herääminen, toimintatavat sekä se, miten huoli koetaan. Lastentarhanopettajilla oli paljon kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä päiväkodissa. Lastentarhanopettajat toivat esille omia kokemuksiaan huolen heräämisestä, keinoista millä tavalla huolta käsitellään ja tunteista, joita lastensuojelullisen huolen herääminen heissä herättää. Seuraavissa kappaleissa esittelemme lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä.

Lastensuojelullisen huolen herääminen

Lastensuojelullinen huoli päiväkodissa herää jo pienistä tavallisuudesta poikkeavista asioista. Lastentarhanopettajat havainnoivat jatkuvasti lapsia, jolloin he huomaavat herkästi poikkeavat tilanteet. Yleisimmät huolta herättävät asiat voidaan jakaa kolmeen ryhmään: ulkoiset merkit, lapsen käytös ja vanhempien käytös.

Lastensuojelullinen huoli herää helposti lapsen ulkoisista merkeistä, kuten esimerkiksi lapsen fyysisestä vammasta, ulkoisesta olemuksesta sekä lapsen kasvusta ja kehityksestä. Ulkoinen olemus, esimerkiksi puutteellinen vaatetus, vaatteiden likaisuus sekä lapsen nälkäisyys ovat asioita, joista huoli herää päiväkodissa helposti.

"--ulkoinen olemus, että onko vaatteet puhtaita ja onko lapsi nälkäinen--"

Lapsen kasvun ja kehityksen häiriöt lastentarhanopettajat kokivat niin, että ne saattavat johtua usein kotioloista. Lastentarhanopettajat ajattelevat lasta kokonaisuutena. Jos jokin osa-alue poikkeaa normaalista kasvusta ja kehityksestä, huoli lapsesta herää.

"--ihan kokonaisuutena jos aatellaan niin lapsen käyttäytyminen ja tietenki kaikki taidot, sosiaalinen puoli ja konkreettiset, kaikki tiedolliset taidot, motoriset, mikä tahansa joka ei mee normaali, tavallaan normaalin kehityksen piirissä niin se tietenki aina huolestuttaa."

Huoli herää usein lapsen käytöksestä. Lapsen käytös saattaa muuttua. Huoli herää, kun lapsi alkaa käyttäytyä esimerkiksi aggressiivisesti tai on erityisen herkkänä. Tunne-elämään ja lapsen käytökseen liittyviä asioita pidettiin suuressa merkityksessä lastensuojelullisen huolen herätessä. Myös lapsen puheet kuvaavat paljon perheen tilannetta. Lapsi voi alkaa kertoa päiväkodissa sellaisia asioita, joista lastentarhanopettajien huoli herää. Tällaisia asioita voivat olla esimerkiksi perheväkivalta, vanhempien päihteidenkäyttö tai muut asiat, joista lapsen ei tarvitsisi vielä tietää.

"Jos lapsi oireilee jollaki tavalla, on se sitten tunne-elämän puolta että on jotenki herkkänä, tai tai agressiivisena, tai mitä vaan tämmösiä--"

"--jos lapset puhuu jotaki semmosia asioita että esimerkiksi että vanhemmat lyö tai hän ei saa jotaki asiaa tehdä tai jotaki semmosta joka tuntuu ihan itestä että tää ei oo ihan tavallista, normaalia, turvallista."

Pienissä lapsissa lastentarhanopettajat kiinnittävät huomiota lapsen vuorovaikutukseen. Tutkimustulosten mukaan vuorovaikutukseen liittyviä asioita on helppo tarkkailla ja ne huomataan helposti.

"--pienillähän tietenki paljo tulee tähän vuorovaikutukseenki liittyviä asioita joita saattaa huomata heti lapsessa."

Vanhempien poikkeuksellinen käytös herättää huolta lapsesta päiväkodissa. Lastentarhanopettajat mainitsivat, että huoli herää vanhempien alkoholinkäytöstä. Vanhempi voi tulla hakemaan lasta alkoholin vaikutuksen alaisena, tai päiväkodin henkilökunta saattaa kuulla jostakin, että perheessä on runsasta alkoholinkäyttöä.

"Tämmösethän on sitte niinku vakavempia tilanteita että jos on jotain päihteiden käyttöä tai muuta jota me saadaan tietää."

Huoli lapsen hyvinvoinnista saattaa herätä, jos yhteydenpidossa vanhempien kanssa on joi-
tain ongelmia. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi sellainen, jossa vanhempi jättää lapsen
päiväkotiin niin, ettei huomioi henkilökuntaa ollenkaan. Aamutilanteissa ja viikonlopun
jälkeisissä lapsen tuontitilanteissa huoli myös ilmenee helpoimmin.

*"Tai sitte jos on esimerkiks vanhempien yhteydenpidossa jotaki ongelmia nii tietenki seki
saattaa herättää huomiota."*

"--lapsi tuodaan tänne ja jätetään vaikka ovelle."

Toimintatavat huolen herätessä

Toimintatapoina huolen herätessä kuvattiin käytettävän kirjaamista, havainnointia ja tilan-
teeseen johtaneiden asioiden taustojen tarkastamista. Lastentarhanopettajilla oli käytössään
päiväkodissa vihkoja, joihin huolta herättäviä asioita kirjoitettiin ajan mittaan muistiin.
Tällöin työntekijät pystyivät tarkkailemaan ja vertailemaan, onko huoli lapsesta herännyt
muillakin työntekijöillä. Vihkosta voidaan tarkistaa myös, milloin huoli lapsesta on aikai-
semmissä tilanteissa herännyt.

"--vihko, vähän niin ku huolen vihko mihin merkataan."

Taustojen tarkastaminen koettiin tärkeäksi huolen herätessä. Lapsen puheita kuunnellaan
tarkasti ja puheista pyritään selvittämään asioiden oikeellisuus. Lapsilla on vilkas mieliku-
vitus, joten työntekijän täytyy osata kuunnella lasta ja valikoida lapsen puheesta oikeat ja
olennaiset asiat.

*"Elikkä siinä täytyy olla aika tarkkana siihen miten lasta kuuntelee, mutta siihenki vaa ta-
vallaan harjaantuu, oppii kuuntelemaan sitä lasta ja valikoimaan sieltä että mitkä on niitä
tärkeitä ja mitkä on oikeesti olennaisia juttuja."*

*"--niin toki sitte asian oikeellisuus ku on sitte lapsia jolla on vilkas mielikuvitus ja isompia
lapsia nii toki pyritään sitte tuota vanhemmiltaki sitte hyvän kasvatuskumppanuuden hen-
gessä tarkistamaan asiaa tai alkaa selvittämään."*

Tärkeäksi koettiin se, että huolta herättävää tilannetta havainnoidaan tarpeeksi, jotta asioiden taustat ja oikeellisuus saataisiin selville. Työntekijällä täytyy olla selvä käsitys siitä, mikä tilanne on ja miten tilanteessa tulee toimia.

"Ja sitte se että ne ratkasut on oikeita ja ei hätiköidä."

Työyhteisö koettiin tärkeäksi voimavaraksi huolen herätessä. Työtiimin tuki ja päivittäiset keskustelut auttavat käsittelemään huolta sekä jakamaan ajatukset ja tiedon huolesta myös toisille työntekijöille. Keskustelu muiden alan ammattilaisten kanssa auttaa tekemään päätöksiä siitä, miten toimia kun huoli herää.

"--työtiimi semmonen voimavara, että jos on ahistavia tunteita tai pelottaa tai huolestuttaa niin ylleensä tiimin kanssa pystyy sitte vähä sitä jakamaan ja kysymään."

Huolen kokeminen

Lastentarhanopettajat kokivat huolen heräämisen olevan aina negatiivinen asia. Heidän mielestään huolen herääminen herättää työntekijässä esimerkiksi jännitystä, surua ja epävarmuutta. Lastentarhanopettajat kokivat, että on vaikeaa, kun lastensuojelullinen huoli lapsesta herää ja kun asiaan täytyy puuttua. Silloin tulee esille usein ristiriita siitä, että satuttaa perhettä, vaikka haluaa vain auttaa perhettä ja haluaa heille pelkkää hyvää.

"--sä teet kiintymyssuhteen jokaikiseen lapseen, niin se että sitten tulee tällaisia tilanteita jossa sun täytyy sen lapsen parhaaksi tehdä, mut tiität samalla että sää jollaki tavalla satutat sitä perhettä kun sää lähet niitä tonkimaan ja penkomaan."

Ympäristötekijät vaikuttavat huolen heräämiseen. Lastentarhanopettajien mukaan alueelliset erot ovat heidän kokemansa mukaan suuria. On alueita, joissa lastensuojelullisen huolen herääminen on yleistä, kun taas toisilla alueilla tällaisia tapauksia ei niinkään ole. Lastentarhanopettajat kokivat, että lastensuojelullisen huolen herääminen on nykyään yleisempää kuin esimerkiksi kaksikymmentä vuotta sitten.

"Sehän riippuu niinku hyvin paljon siitä minkälainen päiväkotiki on, minkälaisella alueella."

"--valitettavasti enemmän läsnä ku mitä se on ollu kymmenen kaksikymmentä vuotta sitte ollu."

3.2 Lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen päiväkodissa

Haastattelimme lastentarhanopettajia heidän kokemuksistaan lastensuojelulliseen huoleen puuttumisesta päiväkodissa. Lastentarhanopettajat kertoivat hyvin laajasti asioista ja tilanteista, jotka liittyvät huoleen puuttumiseen. Huoleen puuttumisesta koostui viisi kokonaisuutta, joita ovat huoli, huolen kokemistapa, perheen kohtaaminen, verkosto ja seuraukset. Huoleen puuttuminen koettiin hyvin monenlaisin tavoin ja näitä kokemuksia esitellään seuraavissa kappaleissa.

Ensimmäiseen kappaleeseen olemme sisällyttäneet lastentarhanopettajien kokemuksia siitä, minkälaisiin huolta herättäviin asioihin päiväkodissa puututaan, milloin huoleen on hyvä puuttua, sekä kokemuksia koulutusten antamasta tuesta puuttumiseen. Näiden jälkeen kuvailemme lastentarhanopettajien kokemuksia siitä, millä keinoilla huoleen puututaan, työtä ohjaavista laista ja asiakirjoista sekä lopuksi kokemuksia siitä, mikä on huoleen puuttumisessa helppoa ja mikä vaikeaa. Viimeiseksi olemme kuvailleet yleisemmin lastentarhaopettajien tuntemuksia huoleen puuttumisesta.

Huoleen puuttuminen

Lastentarhanopettajat puuttuvat monenlaisiin asioihin lapsen hyvinvoinnissa. Yksi useasti mainittu aihe, johon huolen herättyä puututaan, on lapsen kehitys, jossa saatetaan nähdä viivästyksiä tai muita eroavaisuuksia ikätovereihin nähden.

"--on huoli lapsen kasvusta tai kehityksestä, puheesta, motorisesta kehityksestä, hienomotoriikasta."

Paljon puuttumista arkipäivissä aiheuttavat lapsen puhtauteen ja hygieniaan liittyvät asiat. Esille nousi myös se, että huono lapsen hygieniasta huolehtiminen voi vaikuttaa suhteisiin muiden lasten kanssa, sillä he saattavat vältellä tällaisia lapsia.

"--epäsiistejä vaatteita tai sitte on hygieniassa puutoksia."

Huoleen puututaan myös tilanteissa, joissa nähdään ongelmia vanhempien mielenterveydessä ja jaksamisessa. Tuloksista kävi ilmi, että joskus nämä tilanteet koetaan erityisen helpoiksi puuttua, sillä jokaisella on oikeus väsyä joskus ja saada siihen apua. Lastentarhanopettajat kertoivat myös joutuvansa puuttumaan päiväkodissa lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin, jos huomaavat, etteivät ne ole täysin kunnossa.

"--mielenterveys- ja jaksamisasiat on kuitenkin ne mitkä myönnetään helpoimmin."

"--vanhempien ja lasten yhteinen toimeentulo, että kuinka on kireät välit ja tulee ehkä semmosta vanhempien osalta ylilyöntiä lasten kanssa, että on hirveen hermostunut ja sitte tulee tämmöstä liian kovaa kuritusta."

Lastensuojelulliseen huoleen puuttumisessa nousi esiin keskustelua siitä, milloin huoleen olisi hyvä puuttua. Lastentarhanopettajien mukaan se, milloin huolen herättyä on paras aika puuttua, on hyvin tilannekohtaista ja riippuu myös täysin lastentarhanopettajasta. Huoleen puuttumisessa nousi esille kahdenlaisia tilanteita, joita ovat akuutit tilanteet ja seurattavat tilanteet. Akuuteissa tilanteissa henkilökunnan pitää puuttua nopeasti, jos lapsella on huono olla. Tilanteeseen, johon liittyvät päihheet, huumausaineet tai väkivalta, täytyy puuttua heti.

"Sehän on sitte välittömästi kerrasta poikki. --että tämmönen alkoholi tai huumeet tai joku väkivalta niin se on semmonen pysäyttävä, että on otettava kerrasta kiinni."

Seurattavat tilanteet ovat tilanteita, joissa hätä ei ole suuri ja tilanne vaatii ensin seuraamista. Asioista voidaan keskustella ensin esimerkiksi työyhteisössä muiden työntekijöiden kanssa, ennen kuin huoleen puututaan.

"--sillä tavalla että on ite huolissaan ja on jo työkaverin kanssa puhunut siitä asiasta, niin silloin se täytyy jo ottaa eteenpäin."

Lastentarhanopettajien kokemusten mukaan on olemassa erilaisia keinoja ja tapoja, joiden avulla huoleen voidaan puuttua päiväkodissa. Yksi tapa huoleen puuttumiseen ovat varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut eli vasu-keskustelut vanhempien kanssa. Vasu-

keskustelun lisäksi tavallinen arjessa tapahtuva keskustelu henkilökunnan ja vanhempien välillä oli suuressa osassa puuttumisessa. Hyvä ja toimiva keskusteluyhteys arkipäivässä auttaa myös silloin, kun täytyy puhua vakavammista ja huolta herättävistä asioista.

"--vasu-keskustelut, niin sinnehän saatetaan kerätä semmosia asioita mitkä mietityttää."

"--toimivat suhteet vanhempiin asiasta ku asiasta, että pystytään puhumaan niin hyvistä ku huonoistaki, kun se keskusteluyhteys on kunnossa niin sillon on helpompi puhua niitä vaikeempiaki asioita."

Keskustelu vanhempien kanssa huoleen puuttuttaessa on tärkeää lastentarhanopettajien kokemusten mukaan. Keskustelu auttaa haasteiden ja vaikeampienkin asioiden käsittelyä yhdessä vanhempien ja henkilökunnan kesken kasvatuskumppanuuden hengessä.

"Ja sitte tosiaan se keskustelu vanhemman kanssa, että kuinka tästä nyt edetään, että onko teillä usseinki tämmöstä ongelmaa ja miten päästään etteenpäin ja minkälaista apua haluatte. Se on niinku se ensimmäinen askel, että se vanhempiki huomaa että hei, meitä joku niinku auttaa ja meitä niinku kuunnellaanki. Se voi alkaa jo helpottamaan sitä tilannetta, että se tulee niinku ilmi ja sanoiksi ne ongelmat mitä ei oo puettu, niinku puettu sanoiksi."

Eräs keino lastensuojelullisen huolen puuttumiseen on yleiset tiedotteet päiväkodissa. Näitä voi jakaa vanhemmille vanhempainilloissa tai lasten omiin lokeroihin, jolloin puuttuminen ei ole niin henkilökohtaista vaan helpompaa ja yleisemmällä tasolla tapahtuvaa.

"--voit jakaa vanhemmille tiedotteita."

Huoleen puuttumisen eräs tärkeä työmenetelmä on se, miten asiat otetaan puheeksi vanhempien kanssa. Asiat tulee ottaa puheeksi mahdollisimman hellävaraisesti ja vanhempia kunnioittaen, suorasti sekä luottamuksellisesti. Tärkeää on se, että tilanteessa ei ole muita kuulemassa kuin vain he, joita asia koskettaa. Vanhemmat kannattaa vetää sivummalle tai vaikkapa toiseen huoneeseen.

"--mahdollisimman hellävaraisella tavalla,--suuri merkitys on sillä miten niinku sanansa asettelee ja muotoilee."

Suunnitelmallisuus auttaa huolen puheeksiottamistilanteessa. Asioita voidaan kirjata ylös pitkin kuukautta, jotta huoli olisi helpompi ottaa puheeksi myöhemmin, kun on jotain konkreettista, mitä käyttää apuna. Tiedon hankkiminen ja tulevan puheeksiottamisen suunnittelu etukäteen helpottaa tilannetta, jossa lastensuojelullinen huoli otetaan puheeksi vanhempien kanssa.

"Monesti miettiikin vaan vaikka ihan paperille ensin,--niin miten mä sanon sen nii sekiiii auttaa ku vähän hahmottellee"

Yksi huoleen puuttumisen työvälaineistä on kasvatuskumppanuus. Se on koko ajan mukana arjessa, ja kun se on rakennettu hyvin, on huolen puheeksiottaminenkin lastentarhanopettajien kokemusten mukaan helpompaa.

"--kasvatuskumppanuuden rakentaminen auttaa myös huolen puheeksiottamiseen, jos se on saatu rakennettua hyvin."

Tilanteessa, jossa huoleen puututaan, on tärkeää huomioida myös se, että puuttuja olisi henkilö, joka oikeasti tuntee lapsen ja perheen parhaiten ja jolla on luottamuksellisimmat välit vanhempien kanssa. Usein tällainen henkilö on lapsen omahoitaja päiväkodissa, mutta huoleen puuttuessa täytyy miettiä onko omahoitajalla luottamuksellisimmat välit vanhempiin vaiko kenties jollain muulla työntekijällä.

"--omahoitaja on sitte sillai ehkä ykkösasemassa, mutta toki koko osaston henkilökunnan pitää olla tietoinen."

Lastensuojelulliseen huoleen puuttumisen tukena käytetään usein erilaisia koulutuksia. Lastentarhanopettajille järjestetään useissa paikoissa koulutuksia, jotka on tarkoitettu tukemaan henkilökunnan tietoa ja osaamista. Nämä koulutukset auttavat työntekijää tilanteissa, joissa huoleen pitää puuttua.

"Meille on erilaisia koulutuksia kaupungilla missä me harjotellaan vanhempien kohtaamiset, ja on ihan tämmönen Huoli puheeksikki koulutus missä harjotellaan sitte vaikeitten"

asioiden esille ottamista, ja kasvatuskumppanuuskoulutuksissa sitte taas vähän laajemmin vanhempien kohtaamista."

Huoleen puuttumista ohjaavat erilaiset asiakirjat ja lait. Tämä helpottaa lastentarhanopettajien mukaan heidän työtänsä, sillä se ohjaa työtä ja myös antaa sekä oikeuksia että velvollisuuksia puuttua huoleen. Vaikeissa puuttumistilanteissa on hyvä, että voi vedota siihen, että olisi virkavirhe olla puuttumatta huoleen.

"--mehän tehtäs virkavirheitä jos me ei puuttuttas."

Päiväkodeilla on myös omat selkeät toimintamallit, joiden mukaan edetään huolen herätessä ja siihen puututtaessa. Nämä helpottavat lastentarhanopettajien mukaan tilannetta, sillä toimintamallit ohjaavat sitä, miten tilanteessa tulee toimia. Toimintamallit voivat olla päiväkodeissa esimerkiksi esillä kansioissa henkilökunnan tueksi.

"--meillä on aika selkeet, selkeet tuota toimintamallit tietyssä määrin,--missä järjestyksessä edetään ja näin, että on kyllä saatavilla sitä neuvontaa ja tukea jos sitä tarvii."

Hyvä työväline huolen puheeksiottamistilanteessa on siihen tarkoitettu huolen puheeksiottamisen kaavake, jonka avulla lastentarhanopettaja voi itse valmistautua tilanteeseen ja saada siitä tukea asian puheeksiottamiseen lapsen vanhempien kanssa.

"--sehän on se mejän huolen puheeksiottamisen kaavake mejän työväline."

Tuntemuksia huoleen puuttumisesta

Tuloksissa korostuivat asiat jotka ovat puuttumisessa vaikeita ja helppoja. Esiin nousi myös kokemuksia siitä, minkälaisia tunteita ne herättävät.

Helppoa huoleen puuttumisessa olivat useat erilaiset asiat. Eräs puoli, joka helpottaa huoleen puuttumista on se, että työntekijä on paneutunut ja perehtynyt asiaan, josta alkaa vanhemmille puhua ja johon puuttuu.

"--perehyt niin hyvin että sää tunnet sen, niinku tiiät ihan kaikki siitä lapsesta, nii sillon sää pystyt oleen sanojes takana."

Helpottavaa lastensuojelulliseen huoleen puuttumisessa on myös se, että se on iso osa lastentarhanopettajan työtä ja hyvin arkipäiväistä. Siitä ei siis tarvitse aina tehdä kovinkaan suurta asiaa. Huoleen puuttuminen koetaan helpoksi, sillä se on kuitenkin omalla tavallaan positiivinen asia sekä avun antamista vanhemmille ja koko perheelle. Sillä on siis hyvä tarkoitus kokonaisuudessaan, joten se koetaan positiiviseksi asiaksi.

"Se on varhainen puuttuminen sitä arkipäivää."

"--on helppo niin ku vaan tarjota se apu ja monesti ihmiset ottaa sen kuitenkin sen sitte vastaan."

Lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen on lastentarhanopettajien mukaan myös helpompaa, kun itseltä löytyy kokemusta kasvattajana. Eli puuttuminen voi olla helpompaa, kun on omia lapsia ja näin ollen kokemusta lapsen kasvattamiseen liittyvistä tekijöistä.

"--sen koen ainaki että tietenki elämäkokemus auttaa. Ja omien lapsien kasvattaminen on auttanu."

Huoleen puuttumisessa helpottavaksi tekijäksi koettiin se, että lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen on lastentarhanopettajan velvollisuus. Eli sitä, saako tapaukseen puuttua, ei tarvitse puntaroida sen tarkemmin, sillä aina saa ja pitää puuttua kun lastensuojelullinen huoli lapsesta herää.

"--helpottava tekijä että jos vanhemmat sanoo että tää asia ei teille kuulu niin monesti joutuu sanomaan että tiiäkkö, kyllä tää kuuluu"

Lastentarhanopettajat kokivat jotkin asiat vaikeammiksi kuin toiset huoleen puuttuessa. Vaikeaa oli se, että vaikka huoleen pitääkin puuttua, tietää loukkaavansa perhettä samalla. Vaikeita asioita olivat myös erityisesti alkoholiin, väkivaltaan ja insestiin liittyvät huolet.

"vaikeita on ne asiat sillon ku sää tiiät että jollaki tavalla tää sattuu tähän."

*"vaikeimpia on varmasti jos aatellaan niin kyllä varmaan joku alkoholi, väkivalta,--
semmoset inestiset jutut"*

Joidenkin lastentarhanopettajien mielestä vaikeaa on lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen tilanteissa, joissa puuttumisen tarve johtuu vanhempien psyykkisistä ongelmista, sillä silloin liikutaan herkällä alueella. Myös puuttuminen ongelmiin jotka johtuvat useista erilaisista päällekkäisistä syistä ovat haastateltavien kokemusten mukaan vaikeita, sillä niihin on vaikeampaa löytää ratkaisuja.

"Ja tosiaan tämmöset tunne-elämän puutokset--"

"--monisyiset asiat on aina vaikeampia ku joku semmonen mistä löytyy joku semmonen konkreetti asia jota voijaan lähtä yhdessä jonku kans sitte hoitamaan."

Lastentarhanopettajat kokivat, että lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen herättää heissä monenlaisia tunteita. Esille nousi muun muassa kokemus siitä, että huoleen puuttuminen nostaa joskus jännityksen ja epävarmuuden tunteita pintaan. Nämä tunteet liittyvät kokemukseen tilanteen epävarmuudesta.

"--jännitystäkin se on että millä tavalla määhän nyt etenen tässä, miten määhän nyt ossaan lähteä oikeella tavalla tätä etenemään, että vähän epävarmuuttakin voi olla aina mukana."

Lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen on välillä myös vakavaa ja pelottavaa. Joskus on turvallisempaa ottaa huoli puheeksi vanhempien kanssa toisen työntekijän ollessa läsnä tai niin, että vähintään yksi työntekijä tietää lastentarhanopettajan olevan keskustelemassa huolesta toisessa huoneessa vanhempien seurassa, sillä vanhemmat voivat reagoida myös väkivaltaisesti tilanteeseen.

"--sehän on aina niinku vakavaa ja surullista, pelottavaakin ehkä."

Huoleen puuttumiseen saattaa liittyä myös helpotuksen tunteita. Kun lastentarhanopettaja tekee työnsä ja hoitaa velvollisuuden puuttua lastensuojelulliseen huoleen, voi olo olla

huojentunut. Työntekijälle tulee tunne, että on tehnyt mitä pitää, eikä enempää olisi voinut tehdä.

"--kun sen vaikean asian saa sitten otettua esille niin sen jälkeen se sitte helpottaa, että sitte ku siitä pystytään puhumaan ja mennee se sitte suuntaan tai toiseen niin ainaki se vastuu ja velvollisuus sitte iteltä, että mä oon nyt tehny sen mun osan mikä min pittää varhaiskasvatuksen ammattilaisena tehdä."

Perheen kohtaaminen

Lastensuojelulliseen huoleen puututtaessa täytyy kohdata koko perhe. Kun työntekijällä herää lastensuojelullinen huoli lapsesta, huoli ei ole pelkästään lapsesta, vaan koko perheestä. Huolen aiheet liittyvät yleensä perheeseen ja perheen tilanteeseen, joten on tärkeää ottaa huomioon kaikki tilanteen osapuolet.

"Miten sitä perhettä kokonaisuutena vois auttaa, että se ei oo se pelkkä lapsi."

Vanhemmat ovat lapsensa ensisijaisia asiantuntijoita. Lastentarhanopettajat kokivat, että he eivät halua toimia lastensuojelullisissa tilanteissa salaa vanhemmilta, vaan he kokivat avoimuuden ja rehellisyyden tärkeiksi asioiksi huoleen puuttumisessa. Jos lapsen vanhemmat eivät kykene olemaan vanhempia, päiväkodin työntekijän täytyy olla siinä tilanteessa aikuinen, joka ottaa kontrollin tilanteesta.

"En halua toimia vanhempien selän takana, että kuitenkin he ovat myös lapsensa ensisijaisia asiantuntijoita."

Lapsen tukeminen koettiin tärkeäksi, kun huoleen puututaan. Lastentarhanopettajien kokemuksen mukaan lasta täytyy kuunnella. Työntekijän on hyvä olla lapselle läsnä ja antaa lapselle aikaa kertoa asioita ja käsitellä tunteitaan.

"Ja sitte lapselleki täytyy osottaa, että mikä tahansa asia on, niin kuuntelen sua ja mää reagoin siihen sulle ja mietitään yhdessä miten sitä asiaa. Että lapsellekin semmoinen avoimuus ja semmonen luottamus on ne tärkeimmät asiat jotka pitää pystyä osottamaan."

Työntekijän täytyy kertoa lapselle lapsen kehitystason mukaisesti asioista, mutta kuitenkin niin, että lapsen ei tarvitse pelätä. Työntekijöiden täytyy miettiä tarkasti kuinka paljon ja miten asian lapselle kertoo. Tärkeää on, että lapsi voi luottaa aikuisiin ja tuntea olonsa koko ajan turvalliseksi. Tilanteessa on hyvä muistaa, että lapsi saa näyttää tunteitaan, olla surullinen, peloissaan tai kauhuissaan. Työntekijä on lapsen tukena ja auttaa lasta käsittelemään tunteitaan.

"Että lapsen ei tarvi sitä tietää että kuinka paljon ja millä tavalla meillä on huolta. Lasta koitetaan tukea vaan sen minkä pystytään ja taata sitä turvallista ja tasapainoista oloa."

"Lapsella on oikeus olla hätä, ja jos itkettää nii joskus voiiaan itkiä."

Lastentarhanopettajan rooli perheen kohtaamisessa on todella tärkeä. Päiväkodissa työntekijät ovat koko ajan lapsen kanssa, jolloin he näkevät helposti lapsesta jos kaikki ei ole hyvin. Työntekijät tietävät, miten normaali kasvu, kehitys ja lapsen hyvinvointi etenee, joten he tietävät, jos jokin asia ei ole normaalia. Päiväkodin työntekijät saattavat olla arkipäivisin enemmän lapsen kanssa kuin lapsen omat vanhemmat. Päiväkodin työntekijät voivat seurata päivittäin lapsen hyvinvointia. Lastentarhanopettajat kokivat, ettei neuvolan henkilökunnan vastuulle voi jättää lapsen hyvinvoinnin kehityksen tarkkailua, koska he näkevät lasta niin harvoin.

"Siis todella tärkeä rooli, me ollaan niin paljon kuitenkin lasten kanssa tässä koko ajan ja me nähhään paljon."

"--koska neuvolassa neuvolan henkilökunta ei nää läheskään päivittäin niin ku me nähhään päivittäin lapsia ja vanhempia."

Verkoston tuki

Lastentarhanopettajat kokivat, että verkoston tuki on todella tärkeää, kun huoleen täytyy puuttua. Oma työyhteisö ja moniammatillisen yhteistyön merkitys korostui tutkimustuloksissa. Työyhteisössä koettiin tärkeiksi tiimipalaverit, vastuun jakaminen ja muun työtiimin tuki. Lastentarhanopettajat kokivat, että tiimipalaverien pitäminen on heidän oikeutensa. Jos huoli herää ja työntekijästä tuntuu, että huoleen täytyy puuttua, heidän on oikeus saada

pitää tiimipalaveri, jossa he voivat pohtia mietityttäviä asioita. Tiimipalavereissa johtajan täytyy olla paikalla ja heidän täytyy saada johtajan tuki tällaisissa tilanteissa.

"Silloin täytyy saaha pitää tiimipalavereita. Ja siihen täytyy saada myös johtajan apua. "

Vastuu lapsen hyvinvoinnista koettiin kuuluvan kaikille päiväkodin kasvatusvastuussa oleville henkilöille. Kaikilla on yhtäläinen velvollisuus ja oikeus puuttua huolta herättäviin asioihin. Päävastuu koettiin olevan kuitenkin päiväkodin johtajalla.

"Kaikilla kasvatusvastuussa olevilla henkilöillä päiväkodissa on yhtäläinen vastuu. Loppuvastuu on sillä päiväkodin johtajalla."

Työtiimin tuki koettiin tärkeäksi asiaksi. Lastentarhanopettajien mukaan muiden työkavereiden kokemus ja mielipiteet asioista auttoivat heitä käsittelemään asiaa ja toimimaan tilanteessa oikealla tavalla. Päivittäiset keskustelut henkilökunnan kesken olivat tärkeitä. Päiväkodin johtajan tuki koettiin myös tärkeäksi, jotta työntekijät pystyivät puuttumaan huoleen.

"Työkavereitten, tiimikeskustelu, ja päiväkodin johtajan tuki. Elikkä semmosta pedagogista näkemystä."

"--sitte kuitenkin työkokemus ja kollegoitten kokemukset niin ehkä se auttaa."

Lastensuojelunviranomaiset, erityislastentarhanopettajat ja neuvolantyöntekijät ovat tärkeä tukiverkosto, kun huoleen puututaan. Muiden alan ammattilaisten kanssa voitiin keskustella huolesta ja heiltä voitiin kysyä neuvoa huolen aiheesta. Kun huolesta halutaan lähteä puhumaan jonkun muun yhteistyötahon kanssa, täytyy työntekijällä kuitenkin olla vanhempien lupa keskustella asiasta. Lastensuojelunviranomaiset koettiin viimeiseksi yhteistyötahoksi, johon haastateltavat ottivat yhteyttä ennen huoleen puuttumista.

"--huoli ei poistu niin sitte tietenki justtiinsa lastensuojelun viranomaisille ja sehän voi niinku konsultoida sinnekin ilman että täytyy tehdä lastensuojeluilmoitusta."

"--neuvolan työntekijät-- Mutta siinä vaiheessa ku lähetään keskustelemaan neuvolan kanssa niin silloin pitää olla myös se vanhempien tuki."

Puuttumisen seurauksia

Lastentarhanopettajat kokivat, että huoleen puuttumisesta on seurannut niin negatiivisia kuin positiivisiakin asioita. Positiiviset asiat kuitenkin korostuivat enemmän haastatteluis-
sa. Kasvatuskumppanuuden vahvistuminen oli asia, joka tuli selvästi esille. Kun tilanne on saatu selvitettyä, vanhemmat kokevat usein, että päiväkodin henkilökuntaan pystyy luot-
tamaan ja näin ollen huolestuttavista asioista pystytään jatkossa puhumaan helpommin.

*"Pääsääntöisesti kuitenkin mennee, että jos ei ihan tilanteet kärijuu nii sitte se kasvat-
kumppanuus ja yhteistyö vanhempien kanssa sen jälkeen aika vanhalla pohjalla, kun sen
yhen asian saa selvitettyä ja jos ne asiat lähtee rullaamaan niin sitte kyllä perheen kans
niin ku tuntuu että on se luottamus ansaittu--"*

Osa kuitenkin koki että kasvatuskumppanuus on heikentynyt ja luottamus työntekijöihin vähentynyt, kun huoli lapsesta on otettu esille. Kasvatuskumppanuutta on jouduttu raken-
tamaan alusta uudelleen ja yhteistyö vanhempien kanssa on ollut aluksi vaikeaa.

Parhaimmissa tapauksissa kerrottiin, että perhe on saanut apua ja vanhempien jaksaminen on parantunut. Sopivan tukiverkon ja läheisten avulla perhe on saanut asiat kuntoon ja huoli lapsesta on poistunut päiväkodin työntekijöiltä.

*"--että perheen jaksaminen on parantunut ja ne on saanut apua. Ja tuota on löytynyt sem-
moinen sopiva tukiverkko."*

Lastentarhanopettajat olivat saaneet myös kiitosta, kun olivat puuttuneet huoleen. Vanhemmat olivat olleet kiitollisia, kun päiväkodin työntekijät olivat ottaneet asian esille, koska vanhemmat itse eivät olleet edes ajatelleet huolta herättävää asiaa. Näin ollen vanhemmat olivat huoleen puuttumisen jälkeen pystyneet huomioimaan asiaa ja huoli lapsesta oli poistunut henkilökunnalta.

"Ollaan päästy eteenpäin, että tilanteet on korjautunu, vanhemmat on hoksannu ottaa huomioon asioita mitkä sen lapsen perustarpeista on puuttunu--"

"Mutta niinkun on semmosia tilanteita, että on vanhemmat tullu, että kiitos, mä en ollut aatellu tämmöstä, että ihan oikeesti. "

Tutkimustuloksista tuli ilmi negatiivisiakin asioita joita huoleen puuttumisesta on seurannut. Lastentarhanopettajien mukaan lapsi on saattanut jäädä pois hoidosta, kun lastensuojelliseen huoleen on puututtu. Lapsi on saattanut olla hoidosta pois muutaman kuukauden, mutta jotkut perheet olivat vaihtaneet kokonaan päiväkotia ja asuinalueita.

"On semmosia vanhempia jotka vaihtaa päiväkotia, jotka muuttaa alueelta toiselle, kun asiat tulee esille"

Puuttumisen jälkeen jotkut vanhemmat ovat kieltäneet huolta herättävän asian. Vanhempien mielestä heidän perheellään ei ole mitään ongelmaa, mutta kun he ovat saaneet vähän aikaa miettiä asioita rauhassa, ovat hekin saattaneet huomata ongelman, jonka lastentarhanopettaja on ottanut puheeksi. Jotkut eivät kuitenkaan myönnä ongelmaa, vaan kieltävät sen jatkuvasti.

"--joskus sitte voinu mennä huonompaanki suuntaan, että on alettu sitte ihan kieltääki, kieltää ne ongelmat--"

Pahimmassa tapauksessa huoleen puuttumisesta on seurannut lapsen huostaanotto. Lastentarhanopettajien kokemusten mukaan he olivat myös kokeneet heihin itseensä kohdistuvaa nimittelyä puuttumisen yhteydessä. Vanhemmat olivat soittaneet vihaisia puheluita päiväkotiin tai olivat suoraan haukkuneet työntekijöitä.

"Saanu huutoa puhelimesta, että oot kusipäinen akka."

Kokemusten mukaan lastentarhanopettajat olivat huoleen puuttumisen jälkeen alkaneet kiinnittää tarkemmin huomiota lasten hyvinvointiin ja he olivat alkaneet kuuntelemaan kyseisten lasten vanhempia yhä tarkemmin. Työntekijät kohtaavat vanhemmat aina aamuisin

ja iltapäivisin kun lasta tuodaan ja haetaan, ja näissä tilanteissa huolta herättäviä asioita pystyttiin jatkossa tarkkailemaan tiiviisti.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänäimme oli kuvailla lastentarhanopettajien kokemuksia huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta oululaisissa päiväkodeissa. Lastensuojelullisen huolen heräämisestä tutkimuksesta nousivat esille erityisesti tulokset, jotka koskevat sitä, millaisista asioista lastensuojelullinen huoli herää päiväkodissa. On tunnistettava asiat, jotka mahdollisesti vahingoittavat lapsen hyvinvointia, jotta siihen voidaan puuttua mahdollisimman varhain ja tehokkaasti. Asiat, jotka herättävät lastensuojelullista huolta lastentarhanopettajassa, ovat erilaisia lapsen hyvinvointiin liittyviä asioita. Huoli herää, kun jokin asia mahdollisesti vaarantaa lapsen turvallisuutta ja hyvinvointia. Huoli on kokemus siitä, että lapsen asioiden oletetaan menevän huonompaan suuntaan ja näin ollen lapsi tarvitsee apua päiväkodin henkilökunnalta. (Eriksson & Arnkil 2005, 17.)

Asiat, jotka herättävät lastensuojelullisen huolen päiväkodissa, liittyvät kolmeen pääteemaan, joita ovat lapsen ulkoinen olemus, lapsen käytös ja vanhempien käytös. Ulkoisia merkkejä, jotka voivat aiheuttaa lastensuojelullista huolta lapsesta, ovat fyysiset ja konkreettiset merkit kuten mustelmat ja ruhjeet sekä myös lapsen huono hygienia ja likaiset tai puutteelliset vaatteet. Nämä ovat selkeästi nähtäviä asioita, jotka herättävät huolta.

Myös lapsen toistuva normaalista poikkeava nälkäisyys voi herättää lastensuojelullisen huolen lastentarhanopettajassa. Tämä korostuu usein erityisesti maanantaisin eli viikonloppun jäljiltä, jolloin lapsi ei ole välttämättä saanut tarpeeksi ruokaa huoltajiltaan. Myös kasvuun ja kehitykseen liittyvät ongelmat voivat olla merkkejä lastensuojelullisista ongelmista kotona. Lapsen kasvu ja kehitys voivat viivästyä kotona olevan haitallisen tilanteen vuoksi, vaikkei se siihen selkeästi liittyisikään. Nämä näkyvät esimerkiksi motorisina ongelmina sekä ongelmina sosiaalisessa ja kognitiivisessa kehityksessä.

Lapsen käyttäytyminen voi myös radikaalisti muuttua lastensuojelullisten ongelmien vuoksi, mikä on hyvä päivittäinen väylä lapsen hyvinvoinnin tarkkailuun. Huolta herättävät tunteiden ilmaisuun liittyvät asiat ja aiheet, joista lapsi puhuu. Lapsi saattaa olla erityisen aggressiivisena tai herkkänä päiväkodissa ja tämä herättää usein lastensuojelullista huolta. Lapsi voi myös kertoa asioita, joita hänen ei kuuluisi vielä lapsena puhua. Lastentarhan-

opettajan huoli voi herätä myös siitä, että muut päiväkotiryhmän lapset kertovat huolta herättävistä asioista joita toinen lapsi on sanonut. Näiden lisäksi lapsen käytökseen liittyen myös lapsen poikkeava vuorovaikutustapa voi herättää huolta.

Päiväkodissa nähdään usein lasta päivittäin ja huomataan heissä huolta herättäviä asioita, mutta lasten lisäksi myös lasten huoltajiin liittyvät asiat voivat herättää lastensuojelullisen huolen lastentarhanopettajissa. Näitä ovat usein selkeät ja vakavat asiat kuten päihteet, jotka herättävät välittömästi huolta ja joihin puututaan herkästi. Myös vanhempien välittelevä käytös ja ongelmat yhteydenpidossa voivat herättää huolta. Esimerkiksi tilanteissa, joissa lapsi tuodaan tai haetaan päiväkodista, voi huolen herättää se, jos vanhempi ei jää vaihtamaan kuulumisia henkilökunnan kanssa. Kasvatuskumppanuuden hengessä niin vanhemmat kuin päiväkodin henkilökunta ovat sitoutuneet vuoropuhelun toteuttamiseen päiväkodissa (Kekkonen 2012, 189). Kun kasvatuskumppanuus ei toteudu toivotulla tavalla ja vanhemmat eivät halua pitää keskusteluyhteyttä yllä, voi henkilökunta havahtua tarkkailemaan tilannetta tarkemmin.

Huolen herätessä lastentarhanopettaja voi käyttää apunaan huolen vyöhykkeistöä. Sen avulla hän voi arvioida oman huolensa asteen ja päätellä, olisiko huoleen syytä puuttua heti vai tarkkailla vielä tilannetta. Huolen vyöhykkeistöllä on neljä vyöhykettä, joiden sisällä on seitsemän huolen astetta, ja näiden avulla lastentarhanopettaja voi arvioida oman huolensa astetta (Taulukko 1, 11). Huolen vyöhykkeet ovat: ei huolta, pieni huoli, huolen harmaa vyöhyke ja suuri huoli. Viimeistään silloin, kun huoli sijoittuu huolen harmaalle vyöhykkeelle, on lastentarhanopettajan aika toimia. Sitä ennen puuttuminen on varhaista puuttumista.

Tutkimustuloksistamme kävi ilmi, että lastentarhanopettajat puuttuvat huoleen usein jo silloin, kun huoli on pieni, sillä he puuttuvat hyvin herkästi asiaan kuin asiaan. Tällöin puuttuminen on hyvin paljon keskustelua toisten työntekijöiden kanssa ja varovaista keskustelua vanhempien kanssa. Tällöin voidaan jakaa esimerkiksi tiedotteita vanhemmille tai puhua asioista vanhempainilloissa.

Kun puututaan huolen harmaalla vyöhykkeellä, puuttuminen on aiempaa selkeämpää, suoremppaa ja tarkasti valmisteltua. Tällöin voidaan keskustella myös päiväkodin johtajan tai

kiertävän erityislastentarhaopettajan kanssa huolta herättävästä aiheesta. Keskustelut vanhempien kanssa ovat etukäteen suunniteltuja ja tavoitteellisia.

Jos huoli on suuri, on aika puuttua välittömästi. Tutkimustulosten mukaan erityisesti tällöin tarvitaan koko työtiimin apua ja kysytään tukea muilta alan ammattilaisilta, kuten sosiaalityöntekijältä. Tällöin on myös mahdollisen lastensuojeluilmoituksen aika.

Perusasiat, joista huoli herää, ovat samankaltaisia suurimmalla osalla lastentarhanopettajista. Silti tutkimustuloksista voi tehdä johtopäätöksen, että huolen herääminen on hyvin yksilöllinen asia, eli se voi herätä erilaisista asioista eri lastentarhanopettajilla, ja huolen aste voi olla hyvinkin erilainen samassa tilanteessa olevilla työntekijöillä. On yksilökohtaista, millaisiin asioihin lapsen olemuksessa ja tekemisissä osataan kiinnittää huomiota. Kaikki lastentarhanopettajat eivät välttämättä kiinnitä huomiota samaan asiaan kuin toiset. Tähän voi vaikuttaa koulutuksen ja kokemuksen tuoma tieto, tai lastentarhanopettajan persoonallisuus. Voidaan todeta, että huolen herätessä kokemuksen tuoma niin sanottu hiljainen tieto on hyödyksi. Hiljaista tietoa voi kertyä päivähoidon arjesta, vuorovaikutustilanteista ja pedagogisista ratkaisuista. Hiljainen tieto on kokemukseen pohjautuvaa tausta-ajattelua. (Cantell 2010, 7.)

Tutkimustuloksistamme nousivat esille asiat, jotka herättävät huolen lastentarhanopettajassa. Nämä huolta herättävät asiat ovat kaikki hyvin perinteisiä ja selkeitä, arkisissa tilanteissa tapahtuvia asioita. Tästä teimme johtopäätöksen, että lastentarhanopettajat näkevät mahdollisen lastensuojelullisen huolen aiheen parhaiten tavallisten, päiväkodin arkeen kuuluvien tekemisten yhteydessä. Huolen aihe voi ilmetä esimerkiksi syömistilanteissa, lapsen leikeissä, pukeutumisen yhteydessä tai keskustelun yhteydessä. Näin päiväkodin henkilökunta on erinomaisessa asemassa huomaamaan lastensuojelullisen huolen aiheet lapsista, sillä lapsi viettää suuren osan päivästänsä päiväkotiympäristössä ja päiväkodin päivät ovat hyvin arkisia sekä lapsilähtöisiä.

Huoleen puuttumisesta tutkimustuloksissamme korostui se, että on olemassa huoleen puuttumista helpottavia asioita ja asioita, jotka vaikeuttavat huoleen puuttumista. Puuttumista vaikeuttavat psyykkiset kokemukset, mutta myös konkreettisemmat asiat. Lastensuojelulliseen huoleen puuttuminen voi olla vakava ja vaikea asia, mutta se voi sujua paremmin ja

tuntua helpommalta, jos siihen on olemassa huoleen puuttumista tukevia välineitä sekä muita helpottavia asioita.

Huoleen puuttumista tukemaan on kehitelty erilaisia konkreettisia tukimenetelmiä, kuten koulutukset ja erilaiset toimintamallit, jotka on suunniteltu tilanteita varten, joissa lastensuojelullinen huoli lapsesta herää. Yksi huoleen puuttumista tukeva koulutus on Huoli puheeksi koulutus, joka opastaa päiväkodin henkilökuntaa huoleen puuttumisessa. Erilaiset kaavakkeet voivat olla lastentarhanopettajan tukena puuttumistilanteessa, esimerkiksi Arnkillin ja Erikssonin Terveysten- ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa kehittämä Huolen puheeksioton ennakointilomake on tällainen kaavake. Lomake on tarkoitettu henkilökunnan tueksi tilanteissa joissa on huolta lapsen tai perheen tilanteesta ja huolta ei olla syystä tai toisesta otettu puheeksi huoltajien kanssa, sekä kun halutaan kehitellä huolen ilmaisemista. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, hakupäivä 15.10.2012.) Näiden valmiiden ohjeiden ja toimintamallien avulla huoleen puuttuminen voi olla selkeämpää ja helpompaa, kun ei tarvitse yksin pohtia millä tavoilla voi puuttua, vaan siihen on valmiit ohjeet. Päiväkodeilla on usein näitä tilanteita varten omia toimintamalleja, joista on tiedotettu henkilökunnalle. Lastensuojelullista huoleen puuttumista helpottaa myös se, että sitä varten on olemassa lakeja, säädöksiä ja eettisiä linjauksia, jotka ohjaavat työtä.

Lastensuojelullista huoleen puuttumista tukee myös se, että päiväkodin henkilökunnalla on toimivat välit vanhempiin asiasta kuin asiasta eli kasvatuskumppanuus on sujuvaa. Kun ongelmia ilmenee, on puuttuminenkin helpompaa, kun on jo valmiiksi luottamukselliset välit vanhempien kanssa. Myös varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelut eli vasu-keskustelut ovat hyvänä tukena huoleen puuttumisessa. Vasu-keskusteluissa keskustellaan vanhempien kanssa lapsen kasvun, kehityksen sekä oppimisen tavoitteista päiväkodissa, jolloin voi olla helpompaa ottaa myös huolen aiheet puheeksi.

Suunnitelmallisuus ja asiaan perehtyneisyys helpottavat lastensuojelulliseen huoleen puuttumista lastentarhanopettajan näkökulmasta. Kun lastentarhanopettaja on suunnitellut, miten kertoo asiasta ja on seurannut ja havainnoinut asiaa tarpeeksi pitkään sekä perehtynyt asiaan, jonka ottaa puheeksi, puuttuminen sujuu helpommin. Ilman valmistautumista ei ole hyvä lähteä puuttumistilanteeseen.

Eräs keino, joka tekee huoleen puuttumisesta helpompaa, ovat tiedotteet, joita voidaan laittaa esimerkiksi päiväkodin ilmoitustaululle tai jakaa lasten omiin lokeroihin, jolloin puuttuminen ei ole niin henkilökohtaista vaan enemmän yleisellä tasolla. Tällöin huolta ei tarvitse ottaa puheeksi suoraan kasvokkain vaan voi ensin kokeilla, jos yleinen tiedottaminen asiasta auttaisi. Esimerkiksi vanhemmuutta tukemaan voidaan jakaa tiedote ”Vanhemman työkirja” Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivuilta. Sen avulla vanhemmat voivat miettiä eri näkökulmista omaa rooliaan vanhempana ja tulla tietoisimmiksi omista tunteistaan ja toimintatavoistaan lapsen kanssa. (Kankkonen & Suutarla 2003-2006, 4.) Tämä voisi olla hyödyksi tilanteissa, joissa lastentarhanopettaja huomaa vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutussuhteessa jotakin huolestuttavaa.

Työyhteisön ja muiden alan ammattilaisten tuki on huoleen puuttumisen tilanteessa helpottava asia, sillä silloin lastentarhanopettajan ei tarvitse jäädä yksin tilanteen kanssa. On hyvä kysyä mielipidettä tilanteesta muilta päiväkodin työntekijöiltä ja pohtia yhdessä miten asiaan puututaan. Kokemus aiemmista huoleen puuttumisen tilanteista auttaa aina lastensuojelulliseen huoleen puuttumista, ja jos kokemusta ei ole tarpeeksi itsellä, muilla työntekijöillä saattaa olla. Joskus oman päiväkodin työntekijöiden resurssit eivät riitä puuttumistilanteessa vaan on syytä pyytää ulkopuolistakin apua, kuten erityislastentarhanopettajan tai sosiaalityöntekijän tukea.

Erittäin usein mainittu asia, joka helpottaa lastentarhanopettajien mielestä lastensuojelulliseen huoleen puuttumista on se, että puuttuminen on lastentarhanopettajan velvollisuus. Kun puuttumistilanne koittaa, ei tarvitse pohtia, olisiko väärin puuttua, sillä aina pitää puuttua, kun huomaa huolta herättäviä asioita. Huoleen puuttuminen kuuluu lastentarhanopettajan työhön vahvasti ja se on lain velvoittama asia. Myös varhainen puuttuminen on ratkaisevassa asemassa, sillä sen avulla voidaan minimoida ja ehkäistä etukäteen mahdollista lastensuojelullista huolta. Varhaisella puuttumisella ennaltaehkäistään ongelmien vaikeutuminen ja syveneminen. (Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011, 35.)

Lastensuojelulliseen huoleen puuttumista vaikeuttavat useat eri asiat. Yksi näkökulma, joka tekee huoleen puuttumisesta vaikeaa, on pelko siitä, että työntekijä loukkaa ja satuttaa vanhempia kun puuttuu perheen asioihin. Huoleen puuttumista vaikeuttaa myös se, jos asia jota käsitellään, on erittäin vakava. Jotkut lastentarhanopettajat kokevat, että huoleen puut-

tuminen vaikeutuu, kun kyseessä on vanhempiin liittyen alkoholiin, väkivaltaan tai insoitiin liittyvät tilanteet. Nämä ovat aina vakavia asioita, joihin on pelottavaa puuttua.

Vanhempien psyykkiset ongelmat ovat asioita, jotka vaikeuttavat lastensuojelullista puuttumista. Osan mielestä psyykkiset ongelmat ovat helposti hyväksyttäviä, sillä niitä on useilla ihmisillä elämän aikana ja niistä puhutaan nykyään avoimesti, mutta toisten mielestä on vaikeaa epäillä vanhempia psyykkisistä ongelmista varsinkin jos he kieltävät ne. Myös asioiden monisyisyys tekee puuttumisesta vaikeampaa. Esimerkiksi jos perheessä on alkoholi- ja mielenterveysongelmia sekä erittäin huono taloudellinen tilanne, tekevät ne yhdessä huoleen puuttumisesta vaikeaa verrattuna yksinkertaisiin ja konkreettisiin ongelmiin. Tilanteissa, joissa perheessä on useampia ongelmia, on erityisen tärkeää toimiva moniammatillinen yhteistyö. Päiväkodin henkilökunnalla ei ole osaamista eikä koulutusta auttaa perhettä esimerkiksi talous- tai mielenterveysongelmissa, mutta päiväkodin työntekijä voi ohjata perheen paikkoihin, joista lapsi ja perhe voivat saada muiden ammattilaisten apua. Pienten lasten ja heidän perheidensä palvelu- ja tukijärjestelmän muodostaa sosiaali-, terveys- ja opetustoimen hallinnoima kokonaisuus. Varhaiskasvatustaluiden piiriin kuuluvat kaikki alle kouluikäiset lapset ja heidän perheensä Suomessa. Varhaiskasvatustaluiden on toimintakokonaisuus, joka muodostuu päivähoidosta ja esiopetuksesta sekä muusta varhaiskasvatustoiminnasta. Muuta varhaiskasvatustoimintaa voi olla esimerkiksi seurakuntien ja monenlaisten järjestöjen kerhotoiminta tai kuntien lapsille sekä lapsiperheille järjestämä avoin varhaiskasvatustoiminta. Nämä varhaiskasvatustaluidet ja muut lasten sekä perheidensä palvelu- ja tukijärjestelmät toimivat lasten varhaiskasvatustaluiden ja samalla myös vanhemmuuden tukena. (Sosiaali- ja terveysministeriö, hakupäivä 16.10.2012.)

Lastentarhanopettajan henkilökohtaiset tuntemukset voivat tehdä lastensuojelulliseen huoleen puuttumisen tilanteesta vaikeaa. Jotkut lastentarhanopettajat kokevat jännitystä ja epävarmuutta puuttumistilanteita kohtaan. Tällöin huoleen puuttuminen saattaa hankaloitua suuresti.

Lastensuojelulliseen huoleen puuttumiseen liittyvissä asioissa korostui se, että huoleen puuttumiseen liittyvät vahvasti asiat, jotka tekevät huoleen puuttumisesta vaikeaa, ja asiat, jotka helpottavat huoleen puuttumista. Tuloksista voidaan tehdä johtopäätös, että huoleen puuttuminen on vaikea ja monimutkainen, vahvoja tunteita sekä mielipiteitä herättävä tapahtuma, joka on kuitenkin pakko tehdä. Huoleen puuttuminen ei ole yksiselitteinen eikä

yleensä ilman valmistautumista tapahtuva lain velvoittama asia. Lastensuojelulain viidennessä luvussa kohdassa 25 § lukee, kuinka tietyillä ammattialoilla toimivilla henkilöillä on ilmoitusvelvollisuus, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä (Lastensuojelulaki 417/2007). Eli vaikka huoleen puuttuminen tuntuisi kuinka pelottavalta tai vaikealta tahansa ja vaikka huolen ilmaiseminen vanhemmille voi olla suuri asia, se on uskallettava tehdä. Huoli on otettava aina puheeksi ja on toimittava lapsen etua ajatellen. Päiväkodin henkilökunnan on toimittava ajatellen sitä, mikä on lapselle parhaaksi, eikä sitä, mikä on itselle helpointa.

Tuloksissa korostui vahvasti myös se, kuinka toimiva keskusteluyhteys päiväkodissa henkilökunnan kesken sekä toimiva keskusteluyhteys henkilökunnan ja lapsen perheen kanssa helpottavat huoleen puuttumista todella paljon. Varhaiskasvatuksen ammatillisia keskusteluita ovat keskustelut vanhempien kanssa, kasvatustiimin pedagogiset keskustelut, keskustelut lasten kanssa sekä erilaiset kehittämiskeskustelut (Nummenmaa & Karila 2011, 8).

Johtopäätökseksi tutkimustuloksistamme nousi se, että keskusteluyhteys niin vanhempien ja henkilökunnan välillä kuin henkilökunnan kesken päiväkodissa on yksi tärkeimmistä asioista lastentarhanopettajan työssä. Se on pohja lastentarhanopettajan ja lapsen väliselle suhteelle, kasvatuskumppanuudelle ja toimivalle pedagogiselle työyhteisölle.

Lastentarhanopettajien saama työyhteisön tuki on erittäin tärkeä osa arkipäivää. Huolen herättyä lastentarhanopettajat keskustelevat toisten työntekijöiden kanssa, onko huoli aiheellinen toistenkin työntekijöiden mielestä. Asiasta voidaan keskustella arkisissa tilanteissa, tiimipalaverissa, johtajan kanssa tai muiden asiantuntijoiden kuten erityislastentarhanopettajan kanssa. Aiemmat kokemukset asiasta helpottavat huolen heräämisen tilanteessa, ja tätä kokemuspohjaa kannattaa aina hyödyntää (Eriksson & Arnkil 2009, 28). Tämän vuoksi lastensuojelullisen huolen herääminen on hyvä jakaa muun henkilökunnan kanssa, sillä heillä voi olla kokemuksia aiemmista vastaavista tilanteista, ja ajatuksia siitä, kuinka tilanteeseen olisi syytä puuttua. Tilanteessa, jossa lastensuojelullinen huoli on herännyt ja siihen olisi syytä puuttua, on tarpeellista keskustella muiden työntekijöiden kanssa, kuinka tilanteeseen olisi parasta lähteä. Keskusteluyhteyden merkitys tuli esille myös muissa aiheista tehdyissä tutkimuksissa. Saatujen tulosten mukaan päiväkodissa on helpottavaa saada kertoa tiimille omat huolensa ja mahdollisesti huomata, että joku muu on huomannut

samoja asioita. Tiimissä koetaan hyödylliseksi myös se, että siitä sai lisää näkökulmia omaan pohdintaan (Ruponen & Vuorio & Örn 2012, 20).

Vanhempien kanssa kannattaa luoda hyvä keskusteluyhteys jo alusta alkaen. Kun lapset aloittavat päiväkodissa, olisi hyvä ottaa tavaksi kuulumisten vaihtaminen lapsen tuomis- ja hakemistilanteissa. Tämän kasvatuskumppanuuden perustan luominen on lastentarhanopettajan tehtävä. Kun luottamukselliset välit saavutetaan, on helpompaa jatkossakin keskustella asiasta kuin asiasta ja puuttua huolta herättäviin asioihin. Kun keskusteluyhteys vanhempien kanssa toimii, on vaikeissakin tilanteissa puuttuminen paljon helpompaa. Myös varhainen puuttuminen toimii sujuvammin, kun voi muun keskustelun yhteydessä puhua asioista jotka ovat herättäneet huolta. Keskustelun merkitys perustuu vahvasti siihen, millaisen suhteen työntekijä onnistuu luomaan keskustelun toisen osapuolen kanssa (Nummenmaa & Karila 2011, 8).

5 POHDINTA

Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa tutkittua tietoa lastentarhanopettajien kokemuksista lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tutkimusmenetelmämme oli teemahaastattelu. Haastattelimme neljää lastentarhanopettajaa oululaisista päiväkodeista. Meitä kiinnosti, miten päiväkodissa herää huoli ja miten siihen puututaan. Olemme suorittaneet opiskelumme aikana päiväkotiharjoitteluja ja saamme tutkinnossamme lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Olimme pohtineet jo aiemmin, millaisista asioista lastensuojelullinen huoli lapsesta herää lastentarhanopettajilla ja miten osaamme puuttua siihen tulevassa työssämme. Tämän vuoksi opinnäytetyömme aihe on meille hyvin tärkeä ja ajankohtainen, sillä olemme pian valmistumassa ja suuntaamassa työskentelemään lasten pariin.

Aloitimme opinnäytetyön suunnittelun keväällä 2011. Aiheen valinta oli meille aluksi hieman vaikeaa, koska emme tienneet tarkasti mistä aihealueesta haluamme opinnäytetyömme tehdä. Lopulta päädyimme siihen, että aiheemme käsittelee varhaiskasvatusta ja lastensuojelua, koska nämä alueet kiinnostivat meitä kumpaakin. Pitkään mietittyämme päädyimme tutkimaan lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Ensimmäisenä aloimme perehtyä varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun kirjallisuuteen. Etsimme aikaisempia tutkimuksia aiheesta ja perehdyimme niihin hyvin. Lastensuojelullisesta huolesta päiväkodissa löytyi paljon kirjallisuutta ja myös aikaisempia tutkimuksia jonkin verran. Aloimme rakentaa löytämämme kirjallisuuden pohjalta opinnäytetyömme tietoperustaa tutkimussuunnitelmaamme.

Tutkimussuunnitelmamme saimme valmiiksi huhtikuussa 2012. Tutkimusluvan saimme myös huhtikuun aikana. Tämän jälkeen aloimme etsiä yhteistyökumppaneita Oulun alueelta. Yhteistyökumppanit varmistuivat huhtikuun ja toukokuun aikana. Haastattelut teimme toukokuun aikana. Litteroimme aineiston heti, kun olimme saaneet haastattelut tehtyä. Aloimme analysoida aineistoa kesäkuussa ja analysoinnin saimme valmiiksi syyskuussa 2012. Aikaa tutkimussuunnitelman tekemiseen kului hieman enemmän, kuin olimme suunnitelleet, mutta pysyimme aikataulussamme melko hyvin.

Teemahaastattelurungon laatiminen onnistui mielestämme helposti. Rakensimme haastattelurungon opinnäytetyön tutkimussuunnitelman teorian pohjalta. Tutkimuksessamme teemahaastattelu oli mielestämme paras vaihtoehto tulosten saantiin. Koimme, että haastattelutilanteissa osa haastateltavista tarvitsi haastattelurungon haastattelun tueksi. Avoimella haastattelulla emme varmasti olisi saaneet niin paljon yksityiskohtaista tietoa asiasta, kuin nyt saimme. Saimme hankittua teemahaastattelun avulla mielestämme laajan aineiston, jossa on paljon tietoa ja hyviä kokemuksia lastentarhanopettajilta. Osaa haastateltavista jouduimme kuitenkin kannustamaan kertomaan tarkemmin omista kokemuksistaan, koska haastatteluissa haastateltavat alkoivat helposti kertoa yleisellä tasolla huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Jälkeenpäin mietimme, että olisimme saaneet ehkä tarkempaa ja yksityiskohtaisempaa tietoa haastatteluissa, jos olisimme kysyneet enemmän tarkentavia kysymyksiä haastattelutilanteissa. Muutama kohta haastatteluissa jäi sellaisiksi, joista jälkeenpäin mietimme, että olisi ollut hyvä kuulla asiasta enemmän.

Lähetimme ennen haastattelua haastateltaville haastattelurungon ja tutkimussuunnitelmamme. Osa haastateltavista ei ollut kuitenkaan tutustunut haastattelurunkoon etukäteen. Olisimme voineet pyytää lastentarhanopettajia syventymään tarpeeksi hyvin haastattelurunkoon ennen haastatteluja ja olisimme voineet itse kertoa tarkemmin haastattelusta etukäteen haastateltaville. Tällöin olisimme voineet saada tarkempia vastauksia, koska haastateltavat olisivat tiedäneet, mitä vastaavat kysymyksiimme.

Haastattelutilanteet sujuivat hyvin. Tarkoituksenamme oli järjestää haastattelut rauhallisessa tilassa, mutta osassa haastattelupaikoista täysin rauhallista paikkaa ei löytynyt. Kuitenkin saimme haastattelut tehtyä hyvin, vaikka joissakin tilanteissa häiriöitä esiintyikin. Haastateltavat saivat itse valita haastattelupaikan, mikä loi mielestämme avoimemman ilmapiirin haastattelutilanteisiin. Jos olisimme itse määränneet haastattelupaikat, haastateltavat eivät välttämättä olisi pystyneet kertomaan niin luottamuksellisesti ja avoimesti kokemuksiaan.

Analysoimme aineiston teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Analysoiminen oli haastava ja aikaa vievä prosessi. Analysoimme saatuja tuloksia monella eri tavalla, ennen kuin saimme sellaiset luokat aineistosta, jotka vastasivat parhaiten tutkimustehtäväämme. Luokittelu tapahtui analyysirungon mukaisesti (Janhonen & Nikkonen 2001, 32). Pitkän luokitteluprosessin lopputuloksena syntyi mielestämme hyvä ja selkeä analyysitaulukko, josta on help-

po lukea tutkimuksesta saadut tulokset. Opinnäytetyömme tutkimustehtävä sisältää kaksi osaa, jotka ovat lastentarhanopettajien kokemukset huolen heräämisestä ja lastentarhanopettajien kokemukset huoleen puuttumisesta. Teimme molemmista osista omat taulukonsa, mikä selkeyttää taulukoiden lukemista ja tulkitsemista.

Oppimistavoitteenamme oli oppia mistä asioista lastensuojelullinen huoli herää päiväkodissa ja millä keinoilla siihen puututaan. Tietoperustaan tutustuminen lisäsi asiantuntijuuttamme lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja huoleen puuttumisesta. Tutkimuksen tekeminen antoi meille valmiuksia toimia päiväkodissa lastentarhanopettajina niin, että huomaamme herkemmin lastensuojelullista huolta herättävät merkit lapsesta ja osaamme puuttua tilanteeseen paremmin. Oppimistavoitteenamme oli oppia laadullisen tutkimusmenetelmän toimintamallit ja menetelmät. Mielestämme opimme laadullisen tutkimuksen perusteet opinnäytetyötä tehdessämme. Tutkimuskirjallisuuteen perehtyminen antoi laajan kuvan tutkimuksen tekemisestä. Tulevaisuudessa uuden tutkimuksen tekeminen on helpompaa.

Sosiaalialan ammattieettiset periaatteet ovat ohjanneet meitä koko ajan tutkimuksen tekemisessä (Talentia, hakupäivä 17.10.2012). Olemme hankkineet vaadittavat tutkimusluvut kaikilta osapuolilta. Olemme miettineet eettisiä valintoja, kun olemme tehneet haastateltavien anonymiteetin säilyttämiseen liittyviä valintoja. Olemme opinnäytetyöprosessin aikana oppineet ymmärtämään lastensuojelulliseen huoleen ja siihen puuttumiseen liittyviä asioita niin teorian kautta kuin haastatteluissakin. Olemme opinnäytetyössämme ottaneet huomioon haastateltavien ainutkertaiset kokemukset heidän omina kokemuksinaan emmekä yleistä haastateltavan sanomisia.

Sosiaalialan palvelujärjestelmäosaamisemme on kehittynyt opinnäytetyötä tehdessämme. Teoriaosuudessa olemme tutustuneet lastensuojelua ja päivähoitoa määritteleviin lakeihin. Sosionomin tulee tuntea hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta tukevat palvelujärjestelmät (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 17.10.2012). Tietomme on syventynyt siitä, kuinka tärkeää on puuttua huoleen mahdollisimman varhain ja kuinka tärkeää on auttaa koko perhettä, esimerkiksi ohjaamalla perhe jonkin muun avun piiriin.

Sosionomin kompetensseissa asiakastyöosaaminen on yksi seitsemästä osa-alueesta. Sosionomin tulee pystyä ymmärtämään asiakkaan tarpeet ja vahvistaa asiakkaan kasvua ja

kehitystä eri elämänvaiheissa. (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 17.10.2012.) Lastensuojelullisen huolen herätessä työntekijän täytyy toimia heti, ennen kuin tilanne pääsee menemään liian huonoksi. Työntekijän täytyy huomata lapsen tarve suojeluun ja turvata lapselle turvallinen kasvu ja kehitys. (Ylöjärven kaupunki, hakupäivä 17.10.2012.) Lastensuojelullaisessa määrittelyssä, että lapsen kanssa työskentelevän on tuettava vanhempia heidän kasvatus- ja kehityksensä suhteen. Heidän on pyrittävä tarjoamaan tarvittavaa apua perheelle sekä ohjattava tarvittaessa lapsi ja hänen perheensä lastensuojelun piiriin (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Sosionomin tulee osata tutkiva, refleктоiva ja kehittävä työote (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 17.10.2012). Tutkiva työote on kehittynyt opinnäytetyömme tekemisen aikana. Olemme oppineet hakemaan kriittisesti tietoa aiheestamme. Tutkimuksen tekeminen on tullut tutuksi opinnäytetyötä tehdessämme. Olemme refleктоineet tutkimustamme koko prosessin ajan. Sosionomin tulee osata analysoida epätasa-arvoa ja huono-osaisuutta tuottavia rakenteita. (Sosiaaliportti 2010, hakupäivä 17.10.2012.) Pohdimme paljon opinnäytetyötämme tehdessä sitä, mistä asioista johtuu, että lastensuojelullisia tilanteita syntyy perheissä ja mitkä asiat niihin mahdollisesti johtavat.

Tutkimuksemme luotettavuutta pyrimme lisäämään sillä, että kerroimme täysin todenmukaisesti tuloksista niitä ollenkaan muuntelematta. Laitoimme tuloksiin myös esille suoria lainauksia tekstistä, joka mielestämme lisää luotettavuutta. Pyrimme olemaan mahdollisimman neutraaleja haastattelijan ja tutkimuksen tekijän asemassamme, mutta ymmärrämme tietysti, että aiemmat kokemuksemme ja ajatuksemme asioista saattavat silti vaikuttaa toimintaamme taustalla.

Opinnäytetyön tekeminen parityönä on sujunut meiltä hyvin. Välillä aikataulujen sovittelemisessa on ollut hankaluuksia, mutta olemme kuitenkin löytäneet yhteistä aikaa. Parityöskentely on ollut todella antoisaa. Olemme saaneet toisiltamme uusia näkökulmia asioihin. Erilaisten valintojen tekeminen ja asioiden perusteleminen opinnäytetyöparille on tuonut työllemme syvyyttä. Olemme saaneet toisiltamme tukea ja kannustusta koko opinnäytetyön tekemisen ajan. Opinnäytetyön tekeminen parina on ollut antoisaa ja rikastuttava kokemus.

Kokonaisuudessaan tutkimus onnistui hyvin. Tutkimuksesta syntyi paljon tärkeää tietoa lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta. Tutkimustulokset auttavat

päiväkodissa työskenteleviä huomaamaan helpommin huolen lapsesta ja sen avulla he osaavat myös toimia tällaisessa tilanteessa. Tulokset voivat antaa lastentarhanopettajille rohkeutta puuttua lastensuojelullista huolta herättävässä tilanteessa ja auttaa lasta sekä koko perhettä vaikeassa tilanteessa.

Jatkokehittämisehdotuksena meille nousi aihe, josta on ollut uutisissakin lähiaikoina, eli lastensuojelullinen huoli ja siihen puuttuminen ala-asteella. Teimme tutkimuksemme päiväkotimaailmasta, mutta olisi mielenkiintoista saada samanlainen tutkimus koulumaailmasta luokanopettajien näkökulmasta. Ympäristö koulussa on erilainen, ja henkilökunnan resurssit huolen aiheen huomaamiseen ja siihen puuttumiseen ovat hyvin erilaiset. Luokanopettajat ovat ison oppilasmäärän kanssa melko itsenäisesti tekemisissä ja päivät kuluvat hyvin paljon opetustyön ympärillä. Mukana luokassa ei välttämättä ole muita aikuisia, joiden kanssa luokanopettaja voisi keskustella asiasta eikä valitettavasti niin paljoa aikaa yhden oppilaan ongelmien huomaamiseen ja käsittelyyn kuin päiväkodissa voi olla. Luokanopettaja ei myöskään tapaa lapsen vanhempia päivittäin, mikä myös vaikeuttaa asiaa osaltaan. Olisi todella mielenkiintoista kuulla luokanopettajien kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja siihen puuttumisesta ja tutkimuksesta voisi olla hyötyä toisille luokanopettajille, jotka painivat samojen tilanteiden kanssa.

Toinen jatkotutkimusehdotuksemme käsittelee sitä, mitä on tapahtunut lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Tutkimus voisi käsitellä lastentarhanopettajien kokemuksia siitä, kuinka päiväkodin ja lastensuojelun yhteistyö toimii lastensuojeluilmoituksen jälkeen. Aiheet voisivat sisältää teemoja siitä, miten päiväkotia saa tietoa lapsen ja perheen asioista, saavatko he tietoa lastensuojeluviranomaisilta vai enemmän perheeltä itseltään, toimiiko moniammatillinen yhteistyö päiväkodin ja lastensuojeluviranomaisten välillä ja millaisia kokemuksia lastentarhanopettajilla on siitä, kuinka asiat ovat edenneet puuttumisen jälkeen ja millaisia tuloksia lastensuojeluilmoituksen tekemisestä on seurannut ajan mittaan päiväkodista päin katsottuna.

LÄHTEET

- Arnkil, T. E. 2004. Verkostotyö lastensuojelussa – menetelmät huolen mukaan. Teoksessa Puonti, A., Saarnio, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi
- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973. Helsinki: 16.3.1973
- Cantell, H. 2010. Ratkaiseva vuorovaikutus. Pedagogisia kohtaamisia lasten ja nuorten kanssa. Jyväskylä: PS- Kustannus.
- Eriksson, E. Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Eriksson, E. Arnkil, T. E. 2009. Taking up One's Worries. A Handbook on Early Dialogues. Jyväskylä: Gummerus Printing.
- Heinämäki, L. 2005. Varhaista tukea lapselle. Työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes. Oppaita 62. Helsinki: Erikoispaino Oy.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Huhtanen, K. 2004. Päivähoito varhaisen puuttumisen mahdollistajana. Teoksessa Keskinen, S. & Virjonen, H. (toim.) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: PS-kustannus.

Hämeen ammattikorkeakoulu, Tieteellisen tutkimuksen eettisyys. Hakupäivä 31.1.2012.
http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/koulutus/Ylempi_AMK_tutkinto/kudos/lah_tokohdat/tieteellisen_tutkimuksen_eettisyys

Isoherranen K. & Rekola L. & Nurminen R. 2008. Enemmän yhdessä – Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Helsinki: WSOY.

Kankkonen, M. & Suutarla, A. 2003-2006. Vanhemman työkirja. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Hakupäivä 16.10.2012.
<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/kattapidempaa/tyokirjat/>

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2011. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes oppaita 63. 6. painos. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Kekkonen, M. 2012. Kasvatuskumppanuus puheena. Varhaiskasvattajat, vanhemmat ja lapset päivähoidon diskursiivisilla näyttämöillä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Lapset, nuoret ja perheet –osasto. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy. Hakupäivä 15.10.2012. http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppaniffi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

Koivunen P. 2009. Hyvä päivähoito. Juva: PS-kustannus

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka – Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerius kirjapaino Oy.

Laki lasten päivähoidosta 36/1973. Annettu Helsingissä 19.1.1973

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex. Annettu Helsingissä 13.02.2007.

- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: Sisällönanalyysi. Teoksessa S. Janhonen & M. Nikkonen. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. Juva: WS Bookwell Oy
- Likitalo H. & Rissanen R. 1998. Tutkimusmenetelmät. Menetelmätietoutta tradenomiopiskelijoille. Opetusmoniste. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Metsämuuronen J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp.
- Määttä, K. Happonen, I. 2011. Expertise of Early Childhood Educators. International Education Studies. Hakupäivä 24.9.2012.
<http://www.ccsenet.org/journal/index.php/ies/article/view/11581/8194>
- Nummenmaa, A-R. & Karila, K. 2011. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Oulun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Oululaisen ihmisenalun parraaksi. Päivähoidon johtoryhmä 29.9.2011.
- Pietarinen, J. 1999. Tutkijan ammattietiikan perusta. Kirjassa Lötjönen, S. (toim.): Tutkijan ammattietiikka. Opetusministeriö. Koulutus- ja tiedepolitiikan osaston julkaisusarja.
- Ruponen, S. & Vuorio, V. & Örn, K. 2012. Kun huoli herää päiväkodissa- Työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Helsinki: Laurea ammattikorkeakoulu.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto . Hakupäivä 3.11.2011
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html
- Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. STAKES 2012. Huolen vyöhykkeistö. Hakupäivä 23.10.2012 http://info.stakes.fi/NR/rdonlyres/436F58D4-A3E1-4EDD-81F7-5050E273A455/0/Huolen_vy%C3%B6hykkeist%C3%B6.pdf

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2002. Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Hakupäivä 16.10.2012.
http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/julka_isu0209.htm

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Ammattieettinen lautakunta. 2009. Arki, arvot, elämä, etiikka – Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki:

Sosiaaliportti. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Esitys sosionomi (AMK) tutkinnon kompetensseista. 2010. Hakupäivä 19.3.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/ects_kompetenssit/

Sosiaaliportti. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Sosionomi (AMK) -tutkinto. Hakupäivä 17.10.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkinto/

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. 2012. Hakupäivä 9.10.2012.
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/varhaiskasvatus_ja_paivahoito/

Talentia. Sosiaalityön eettiset säännöt, sosiaalityön ammattieettiset periaatteet. Hakupäivä 17.10.2012.
http://www.talentia.fi/files/559/Sosiaalityon_eettiset_saannot.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2009. Huolen vyöhykkeistö – apuväline avoimen yhteistyön kehittämiseksi. Hakupäivä 11.4.2012
<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/vyohykkeisto/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Huolen puheeksiottaminen. Huolen puheeksiottamisen ennakointilomake. Hakupäivä 15.10.2012.
<http://info.stakes.fi/verkostomenetelmat/FI/puheeksiottaminen/index.htm>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2012. Kasvatuskumppanuus – Menetelmä rakentaa dialogista kasvatuskulttuuria. Hakupäivä 9.10.2012

http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/menetelmat/kasvatuskumppanuus

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2006. Varhainen puuttuminen (VARPU) - Vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. Hakupäivä 11.4.2012

<http://groups.stakes.fi/VERK/FI/Varpu/index.htm>

Tiainen, E. 2008. Puutu huolella. Lahden ammattikorkeakoulu.

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi

Tutkija 2012. Minäkö tutkija? Fenomenologis-hermeneuttisen tutkimuksen keskeisiä periaatteita. Hakupäivä 10.10.2012

<http://www.xip.fi/tutkija/0401b.htm>

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virtuaali ammattikorkeakoulu 2012. Tutkimuksen reliabiliteetti. Hakupäivä 25.10.2012.

<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464185783/1194413792643/1194415307356.html>

Yhdistyneet Kansakunnat 1989. Yleissopimus lapsen oikeuksista.

Ylöjärven kaupunki 2011. Kun huoli herää. Varhaiskasvatus ja lastensuojelu perheen tukena.

Hakupäivä 17.10.2012. [http://ylojarvi-fi-](http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/277220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/27](http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/277220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf)

[7220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%](http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/277220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf)

[20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-](http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/277220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf)

[K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf](http://ylojarvi-fi-bin.directo.fi/@Bin/576b2cea9a7cfe212873724c8b9d3f89/1350483252/application/pdf/277220/KUN%20HUOLI%20HER%C3%84%C3%84%20VARHAISKASVATUS%20JA%20LASTENSUOJELU%20PERHEEN%20TUKENA-K%C3%84SIKIRJA%2012%2011.pdf)

LIITTEET

LIITE 1: Teemahaastattelurunko

LIITE 2: Tutkimuslupa

LIITE 3: Analyysitaulukko

1. Lastensuojelullinen huoli lapsesta

- Minkälaiset asiat herättävät huolta lapsen hyvinvoinnissa?
- Miten lastensuojelullinen huoli lapsesta ilmenee päiväkodissa?
- Millaisissa tilanteissa huoli lapsesta voi tulla esille?
- Millaisia tunteita lastensuojelullinen huoli lapsesta herättää?

2. Varhainen puuttuminen

- Minkälaisiin asioihin puututaan?
- Kuinka suuri huolen täytyy olla, että työntekijä puuttuu siihen?
- Kuinka nopeasti huoleen puututaan?
- Miten huoleen yleensä puututaan? Millaisia keinoja olet käyttänyt tai käyttäisit?
- Millä tavoilla toimit, kun sinulla herää huoli lapsesta?
- Millaisia tunteita varhainen puuttuminen herättää?
- Kuvaile, mitkä asiat ovat helppoja varhaisessa puuttumisessa. Kuvaile, mitkä asiat ovat vaikeita varhaisessa puuttumisessa.
- Millainen rooli työntekijällä on varhaisessa puuttumisessa?
- Millä tavalla otat tilanteessa huomioon lapsen ja hänen perheensä?

3. Huolen puheeksiottaminen

- Millä keinoilla huoli otetaan puheeksi?
- Milloin ja miten huoli lapsesta otetaan esille muiden työntekijöiden kanssa?
- Milloin ja miten huoli lapsesta otetaan esille vanhempien kanssa?
- Miten vanhemmille kerrotaan mahdollisesta yhteydenotosta lastensuojeluun?
- Kuvaile, mitä huolen puheeksiottamisesta on seurannut.
- Miten olet toiminut sen jälkeen, kun olet ottanut huolen puheeksi?
- Miten työntekijät kokevat huolen puheeksiottamisen?

Oulun kaupunki
Opetustoimi
Varhaiskasvatus
Palvelujohtaja

Päätös

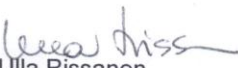
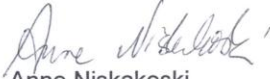
64 §

Päivämäärä

Dnro

26.4.2012

OPETUS: 2478
/045/2012

ASIANOSAINEN/ ASIA	Gambler Hanna, Harvala Mirva/lastentarhanopettajien kokemuksia lastensuojellisuuden huolen heräämisestä oululaisissa päiväkodeissa	
LAUSUNNON ANTAJAT/ LAUSUNNOT		
PÄÄTÖS/PERUSTELUT	Hyväksytään opinnäytetyön suorittaminen hakemuksen mukaisesti. Yksi kappale valmiista työstä on toimitettava varhaiskasvatuksen käyttöön päätöksen tekijälle.	
ALLEKIRJOITUKSET	Päätöksen tekijä Ulla Rissanen Palvelujohtaja	Päätösluettelon pitäjä Anne Niskakoski johdon sihteeri
OIKAISUVAATIMUS- VIRANOMAINEN	Tähän päätökseen ei ole oikaisuvaatimusoikeutta.	
ILMOITUS OTTO- OIKEUTETULLE VIRANOMAISILLE		
TIEDOKSI ANTAMINEN/ NÄHTÄVILLÄ	Hanna Gambler, Mirva Harvala, varhaiskasvatuksen johtoryhmä	

Huolen herääminen

ALKUPERÄINEN ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
" Jos tuota lapsella löytyy jotaki mustelmia tai lapsi ite kertoo että on ollu vähä riitaa ja mitä on vanhemmat sanonu, nii niissä."	Fyysinen vamma	Ulkoiset merkit	Huolen herääminen
"--taikka että lapsi on puutteellisesti pukeutunut, lapsi on erittäin nälkäinen vaikka--"	Ulkoinen olemus		
"--ulkoinen olemus, että onko vaatteet puhtaita ja onko lapsi nälkäinen--"			
"--jos lapsella on jotakin, sanotaan joitakin kehitykseen ja kasvuun liittyviä häiriöitä niin nehan voi olla vaikutusta minkälaiset kotiolot on."	Kasvu ja kehitys		
"--ihan kokonaisuutena jos aatellaan niin lapsen käyttäytyminen ja tietenki kaikki taidot, sosiaalinen puoli ja konkreettiset, kaikki tiedolliset taidot, motoriset, mikä tahansa joka ei mee normaali, tavallaan normaalin kehityksen piirissä niin se tietenki aina huolestuttaa."			
"--jos lapset puhuu jotaki semmosia asioita että esimerkiksi että vanhemmat lyö tai hän ei saa jotaki asiaa tehdä tai jotaki semmosta joka tuntuu ihan itestä että tää ei oo ihan tavallista, normaalia, turvallista."	Lapsen puhe	Lapsen käytös	
"--lapsi kertoo asioita mitä lapsen ei kuulus vielä tietää."			
"Tai sitte jos joku muu lapsi on nähnyt tai kuullut tai lapsi on puhunu toiselle lapselle, niin semmosissa tilanteissa esimerkiksi."			
"Jos lapsi oireilee jollaki tavalla, on se sitten tunne-elämän puolta että on jotenki herkkänä, tai tai agressiivisena, tai mitä vaan tämmösiä--"	Tunne-elämä		
"--jos niissä on puutteita, tai sitte			

tunnepuolella ja käytöspuolella."			
"--pienillähän tietenki paljo tulee tähän vuorovaikutukseenki liittyviä asioita joita saattaa huomata heti lapsessa."	Vuorovaikutus		
"Tämmösethän on sitte niinku vakavempia tilanteita että jos on jotain päihteiden käyttöä tai muuta jota me saadaan tietää."	Päihteet	Vanhempien käytös	
"Tai sitte jos on esimerkiks vanhempien yhteydenpidossa jotaki ongelmia nii tietenki seki saattaa herättää huomiota."	Yhteys vanhempiin		
"--lapsi tuodaan tänne ja jätetään vaikka ovelle."			
"No, kyllä tuommoset aamutilanteet tavallaan ku näkkee ja viikonlopun jälkeiset tilanteet, maanantaiaamut ku lapset tulee viikonlopun vietosta kotua."			
"--vihko, vähän niin ku huolen vihko mihin merkataan."	Kirjaaminen	Huolen arviointi	Työmenetelmät
"--ite tarkkailee ja tekkee muistiinpanoja--"			
"Elikkä siinä täytyy olla aika tarkkana siihen miten lasta kuuntelee, mutta siihenki vaa tavallaan harjaantuu, oppii kuuntelemaan sitä lasta ja valikoimaan sieltä että mitkä on niitä tärkeitä ja mitkä on oikeesti olennaisia juttuja."	Taustan tarkistaminen		
"--niin toki sitte asian oikeellisuus ku on sitte lapsia jolla on vilkas mielikuvitus ja isompia lapsia nii toki pyritään sitte tuota vanhemmiltaki sitte hyvän kasvatuskumppanuuden hengessä tarkistamaan asiaa tai alkaa selvittämään."			
"Ja sitte se että ne ratkasut on oikeita ja ei hätiköidä."			
"Että ei tehä niinku hätäpuheluja välittömästi vaan sää niinku rakentavasti käsittelet ensin sitä."			
"--työtiimi semmonen voimavara, että jos on ahistavia tunteita tai pelottaa tai huolestuttaa niin yleensä tiimin kanssa pystyy sitte vähä sitä jakamaan ja kysymään."	Keskustelu	Työyhteisö	
"--päivittäisissäkin keskusteluissa, että aika herkästi vinkataan että ooko sää huomannu."			
"Tietenki sitte kaikki yhteistyötahot			Moniammatillisuus

voi olla, on asioita joista ei tarvi keskustella vanhempien kanssa ensin, ja ne on just näitä lastensuojelullisia juttuja."			
"Sehän riippuu niinku hyvin paljon siitä minkälainen päiväkotia on, minkälaisella alueella."	Alueellisuus	Ympäristötekijät	Miten koetaan
"--valitettavasti enemmän läsnä kumitä se on ollu kymmenen kaks-kymmentä vuotta sitte ollu."	Nyky aika		
"--sehän on aina niinku vakavaa, ja surullista, pelottavaakin ehkä.--jännitystäkin se on että millä tavalla mää nyt etenen tässä.--vähän epä-varmuuttakin voi olla aina mukana."	Negatiivinen kokemus	Tunteet	
"--sä teet kiintymyssuhteen jokaikiseen lapseen, niin se että sitten tulee tämmösiä tilanteita jossa sun täytyy sen lapsen parhaaksi tehdä, mut tiät samalla että sää jollaki tavalla satutat sitä perhettä kun sää lähet niitä tonkimaan ja penkomaan."			

Huoleen puuttuminen

Alkuperäiset ilmaukset	Alaluokka	Yläluokka	Pääluokka
"--on huoli lapsen kasvusta tai kehityksestä, puheesta, motorisesta kehityksestä, hienomotoriikasta."	Kehitys	Huoleen puuttuminen	Huoli
"--mielenterveys- ja jaksamisasiat on kuitenkin ne mitkä myönnetään helpoimmin."	Mielenterveys ja jaksaminen		
"--epäsiistejä vaatteita tai sitte on hygieniassa puutoksia."	Hygienia		
"--vanhempien ja lasten yhteinen toimeentulo, että kuinka on kireät välit ja tulee ehkä semmosta vanhempien osalta ylilyöntiä lasten kanssa, että on hirveen hermostunu ja sitte tulee tämmöstä liian kovaa kuritusta."	Lapsen ja vanhemman suhde		
"--jos sillä lapsella on oikeesti toistuvasti huono olo tai perheellä, niin sitte siitä pittää puhua ihan kunnolla aika nopeastikki."	Akuutit tilanteet	Milloin puututaan	
"Sehän on sitte välittömästi kerrasta poikki. --että tämmönen alkoholi tai huumeet tai joku väkivalta niin se on semmonen pysäyttävä, että on otettava kerrasta kiinni."			
"--sillä tavalla että on ite huolissaan ja on jo työkaverin kanssa puhunu siitä asiasta, niin silloin se täytyy jo ottaa eteenpäin."	Seurattavat tilanteet		
"--me ensin seurataan, keskustellaan, otetaan vanhempiin yhteyttä--"			
"--aika häilyvä alue millon kukanenki puuttuu, se on aika henkilökohtanenki."			
"Meille on erilaisia koulutuksia kaupungilla missä me harjotellaan vanhempien kohtaamiset, ja on ihan tämmönen Huoli puheeksikki koulu missä harjotellaan sitte vaikeitten asioiden esille ottamista, ja kasvatuskumppanuuskoulutuksissa sitte taas vähän laajemmasti vanhempien kohtaamista."	Koulutukset työntekijän tukena	Koulutus	
"--vasu-keskustelut, niin sinnehän	Vasu-keskustelut	Puuttumisen keinoja	

<p>saatetaan kerätä semmosia asioita mitkä mietityttää."</p>			
<p>"--toimivat suhteet vanhempiin asiasta ku asiasta, että pystytään puhumaan niin hyvistä ku huonoistaki, kun se keskusteluyhteys on kunnossa niin sillon on helpompi puhua niitä vaikeempiaki asioita."</p>	Keskustelu		
<p>"Ja sitte tosiaan se keskustelu vanhemman kanssa, että kuinka tästä nyt edetään, että onko teillä usseinki tämmöstä ongelmaa ja miten päästään etteenpäin ja minkälaista apua haluatte. Se on niinku se ensimmäinen askel, että se vanhempi ki huomaa että hei, meitä joku niinku auttaa ja meitä niinku kuunnellaanki. Se voi alkaa jo helpottamaan sitä tilannetta, että se tulee niinku ilmi ja sanoiksi ne ongelmat mitä ei oo puettu, niinku puettu sanoiksi."</p>			
<p>"--voit jakaa vanhemmille tiedotteita."</p>	Tiedotteet		
<p>"--kunnioittava ja luottamuksellinen puhetapa sitte vanhemmalle, että voi, voi kertoa arvostelematta."</p>	Ilmaisu		
<p>"--mahdollisimman hellävaraisella tavalla,--suuri merkitys on sillä miten niinku sanansa asettelee ja muotoilee."</p>			
<p>"Mutta oon pyrkiny olemaan kuitenkin mahdollisimman suora--"</p>			
<p>"--tärkeintä on se että sää teet sen niin ettei oo muita korvia kuulemasa."</p>			
<p>"Monesti miettiiki vaan vaikka ihan paperille ensin,--niin miten mää sanon sen nii sekin auttaa ku vähän hahmottellee"</p>	Suunnitelmallisuus		
<p>"--sä voit kirjata niitä ylös pitkin kuukausia"</p>			
<p>"--kasvatuskumppanuuden rakentaminen auttaa myös huolenpuheeksiottamiseen, jos se on saatu rakennettua hyvin."</p>	Kasvatuskumppanuus		
<p>"--sehän on sitä meidän kasvatuskumppanuutta, että yhdessä lähettään miettimään niitä asioita"</p>			
<p>"--omahoitaja on sitte sillai ehkä yksösasemassa, mutta toki koko osaston henkilökunnan pitää olla tie-</p>	Kuka puuttuu		

toinen."			
"Mut semmonen kellä on niinku luottamuksellisimmat suhteet vanhempiin niin ottaa sen asian esille."			
"--sehän on se mejän huolen puheeksiottamisen kaavake mejän työväline."	Huolen puheeksiottamisen kaavake	Lait ja asiakirjat	
"--meillä on aika selkeet, selkeet tuota toimintamallit tietyssä määrin,--missä järjestyksessä edetään ja näin, että on kyllä saatavilla sitä neuvontaa ja tukea jos sitä tarvii."	Toimintamallit		
"--mehän tehtäs virkavirheitä jos me ei puuttuttas."	Lainsäädäntö ja eettiset linjaukset		
"--siinä on kuitenkin takana se lastensuojelulaki, päivähoitolaki ja yleiset eettiset linjaukset mitkä mejän päiväkotityötä ohjaa."			
"--ne on helppoja ne asiat, jos sulla on kaikki faktat selvillä ja sää tiät mikä on tilanne"	Perehtyneisyys	Helppoa	Miten koetaan
"--perehyt niin hyvin että sää tunnet sen, niinku tiät ihan kaikki siitä lapsesta, nii silloin sää pystyt oleen sanojes takana."			
"Se on varhainen puuttuminen sitä arkipäivää."	Arkipäiväistä		
"--ehkä just semmonen arkipäivät, semmoset pienet asiat joita voidaan niinku jutella päivittäin, ne on suhkoht helppoja."			
"--on helppo niin ku vaan tarjota se apu ja monesti ihmiset ottaa sen kuitenkin sen sitte vastaan."	Avun tarjoaminen		
"--sen koen ainaki että tietenki elämäkokemus auttaa. Ja omien lastien kasvattaminen on auttanu."	Kokemus		
"Sitten sanoin että mulla on se velvollisuus, mä en voi jättää tätä asiaa nyt tähän."	Velvollisuus		
"--helpottava tekijä että jos vanhemmat sanoo että tää asia ei teille kuulu niin monesti joutuu sanomaan että tiiäkkö, kyllä tää kuuluu"			
"vaikeita on ne asiat silloin ku sää tiät että jollaki tavalla tää sattuu tähän."	Loukkaaminen	Vaikeaa	
"vaikeimpia on varmasti jos aatellaan niin kyllä varmaan joku alkoholi, väkivalta,--semmoset inestiset	Alkoholi ja fyysiset teot		

jutut"			
"Ja tosiaan tämmöset tunne-elämän puutokset--"	Psyykkiset ongelmat		
"--monisyiset asiat on aina vaikeampia ku joku semmonen mistä löytyy joku semmonen konkreetti asia jota voijaan lähtä yhdessä jonku kans sitte hoitamaan."	Monisyiset asiat		
"--jännitystäkin se on että millä tavalla mää nyt etenen tässä, miten mää nyt ossaan lähtee oikeella tavalla tätä etenemään, että vähän epävarmuuttakin voi olla aina mukana."	Jännitys ja epävarmuus	Tunteet	
"--sehän on aina niinku vakavaa ja surullista, pelottavaakin ehkä."	Vakavaa ja pelottavaa		
"--kun sen vaikean asian saa sitten otettua esille niin sen jälkeen se sitte helpottaa, että sitte ku siitä pystytään puhumaan ja mennee se sitte suuntaan tai toiseen niin ainaki se vastuu ja velvollisuus sitte iteltä, että mä oon nyt tehny sen mun osan mikä min pittää varhaiskasvatuksen ammattilaisena tehdä."	Vastuu ja velvollisuus		
"--mää oon tyytyväinen että mulla on velvollisuuksia, koska ne auttaa mua olemaan ite aktiivinen ja ottamaan selvää asioista mitkä mun velvollisuudet on, mitä mun täytyy tehdä, että mää en astu kenenkään varpaille enkä ylitä mun omia valtuuksiani että mitä mun täytyy tehdä."			
"Ja sitte lapselleki täytyy osottaa, että mikä tahansa asia on, niin kuuntelen sua ja mää reagoin siihen sulle ja mietitään yhdessä miten sitä asiaa. Että lapsellekin semmoinen avoimuus ja semmonen luottamus on ne tärkeimmät asiat jotka pitää pystyä osottamaan."	Kuunteleminen	Lapsen tukeminen	Perheen kohtaaminen
"Lasta täytyy kuunnella ja oikeesti mitä lapsi kertoo."			
"Että lapsen ei tarvi sitä tietää että kuinka paljon ja millä tavalla meillä on huolta. Lasta koitetaan tukea vaan sen minkä pystytään ja taata sitä turvallista ja tasapainoista oloa."	Turvallisuuden tunne		

"Sen lapsen ei tarvi tietää, lapsella täytyy olla KOKO AJAN turvallinen olo. "			
"Valehella ei saa, mutta voihan sen kääriä pumpuliin. "			
"Lapsella on oikeus olla hätä, ja jos itkettää nii joskus voijaan itkiä."	Tunteiden ilmaisu		
"En halua toimia vanhempien selän takana, että kuitenkin he ovat myös lapsensa ensisjaisia asiantuntijoita."	Ensisijainen asiantuntija	Vanhemmuus	
"Jos sillä vanhemmalla ei oo kykyä olla se vanhempi, niin silloin sää oot se aikuinen joka ottaa kontrollin tilanteesta--"	Epävarmuus		
"Miten sitä perhettä kokonaisuutena vois auttaa, että se ei oo se pelkkä lapsi."	Perhe kokonaisuutena	Perhe	
"--merkityksellinen, että me nähään tässä sitä perhettä ja lasta, miten yleensäkin hyvinvointi menee."	Merkityksellinen	Työntekijän rooli	
"Siis todella tärkeä rooli, me ollaan niin paljon kuitenkin lasten kanssa tässä koko ajan ja me nähään paljon."			
"--koska neuvolassa neuvolan henkilökunta ei nää läheskään päivittäin niin ku me nähään päivittäin lapsia ja vanhempia."	Paljon läsnä		
"Me ollaan arkipäivänä paljo enemmän lapsen kanssa ku vanhemmatkaan."			
"Päivittäin käydään aika paljo keskustelua lapsista."	Työtiimi	Työyhteisö	Verkosto
"Työkavereitten, tiimi keskustelu, ja päiväkodin johtajan tuki. Elikkä semmosta pedagogista näkemystä. "			
"--sitte kuitenkin työkokemus ja kollegoitten kokemukset niin ehkä se auttaa."			
"Silloin täytyy saaha pitää tiimipalaveriteita. Ja siihen täytyy saada myös johtajan apua. "	Tiimipalaverit		
"Tiimipalaverit joka on joka viikko."			
"Kaikilla kasvatusvastuussa olevilla henkilöillä päiväkodissa on yhtäläinen vastuu. Loppuvastuu on sillä päiväkodin johtajalla."	Vastuu		
"Meillä on oikeus ja velvollisuus puuttua sitten kaikkeen mitä havaitaan."			

"--sitte etteenpäin tosiaan sitte lastensuojeluun nin sosiaalityöntekijät-elikkä me saajaan sitte sitä verkostoa missä käsitellään asiaa."	Lastensuojelun viranomaiset	Muut alan ammattilaiset	
"--huoli ei poistu niin sitte tietenkijänsä lastensuojelun viranomaisille ja sehän voi niin ku konsultoida sinnekin ilman että täytyy tehdä lastensuojeluilmoitusta."			
"--neuvolan työntekijät--Mutta siinä vaiheessa ku lähetään keskustelemaan neuvolan--kanssa niin silloin pitää olla myös se vanhempien tuki."	Neuvola		
"--meijän kelton, erityislastentarhanopettaja on ne meillä."	Erytislastentarhanopettaja		
"On semmosia vanhempia jotka vaihtaa päiväkotia, jotka muuttaa alueelta toiselle, ku asiat tulee esille"	Poisjäänti hoidosta	Negatiiviset	Seuraukset
"-- on voinu lapsi jääd hoidosta vähäksi aikaa pois."			
"Saanu huutoa puhelimesta, että oot kusipäinen akka."	Nimittely		
"Ja sitte kasvatuskumppanuus ja yhteistyö vanhempien kanssa on vaikeutunut ja pitkään juovuttu sitte rakentamaan sitä uudestaan."	Kasvatuskumppanuus		
"Mutta tiän, että onhan se tietenkijänsä semmostakin, että saattaa tulla huostaanotto tai jotain muutaki etä."	Huostaanotto		
"--joskus sitte voinu mennä huononpaanki suuntaan, että on alettu sitte ihan kieltääki, kieltää ne ongelmat--"	Kieltäminen		
"Mut toki voi sitte olla, että tullee se kieltäminen ja vähän aikaa on sitte vaikeampaa--ja saa sulateltua sitä kotona."			
"Pääsääntöisesti kuitenkin mennee, että jos ei ihan tilanteet kärijiy nii sitte se kasvatuskumppanuus ja yhteistyö vanhempien kanssa sen jälkeen aika vanhalla pohjalla, kun sen yhen asian saa selvitettyä ja jos ne asiat lähtee rullaamaan niin sitte kyllä perheen kans niin ku tuntuu että on se luottamus ansaittu--"	Kasvatuskumppanuuden vahvistuminen	Positiiviset	
"--vanhemmat saavat apua ehkä siihen omaan ongelmaan."	Apua vanhemmille		

"--että perheen jaksaminen on parantunut ja ne on saanut apua. Ja tuota on löytynyt semmoinen sopiva tukiverkko.			
"--tavallaan vanhemmilla se tietoisuus, että täällä ny vähän seurataan, se pistää heitä kuitenkin skarppaamaan asioita--"	Vanhempien reagointi		
"Ollaan päästy eteenpäin, että tilanteet on korjautunu, vanhemmat on hoksannu ottaa huomioon asioita mitkä sen lapsen perustarpeista on puuttunu--"			
"Mutta niinkun on semmosia tilanteita, että on vanhemmat tullu, että kiitos, mää en ollu ees aatellu tämmöstä, että ihan oikeesti. "	Kiitosta		
"Sitte sieltä tuli tosi kiva palaute seuraavana päivänä."			
"Jos se on joku semmonen, että on pitäny ottaa ulkopuoliseen yhteyttä, niin nehän tullee sitte sieltä jatkotoimenpiteet ja miten sieltä saadaan ohjeet."	Ulkopuolinen apu		
"Toki vähän sen jälkeen herkemmlä korvalla kuuntelee vanhempia aamu- ja iltapäivätilanteissa, että miten he on asian käsitelly."	Tarkkaavaisuus		